

คู่มือ

การจัดทำแผนการนิเทศและการรายงานผลการนิเทศการศึกษา

เอกสาร ศนฐ. 16 / 2569

หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

กระบวนการนิเทศการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้ร่วมพัฒนา จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนภารกิจดังกล่าวให้บรรลุผลสำเร็จ ด้วยการนิเทศที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพตามหลักการบริหารจัดการโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อยกระดับกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูและคุณภาพของผู้เรียน

คู่มือการจัดทำแผนนิเทศและการรายงานผลการนิเทศการศึกษา ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางและเครื่องมือในการปฏิบัติงานสำหรับศึกษานิเทศก์ สังกัด สพฐ. ทั่วประเทศ เพื่อให้การจัดทำแผนนิเทศการศึกษาเป็นไปอย่างมีทิศทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของพื้นที่ รวมถึงการรายงานผลการนิเทศที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม การนำหลักการและแนวคิดที่ทันสมัยเข้ามาประยุกต์ใช้ จะช่วยลดภาระงานเอกสาร และช่วยให้การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานประจำวันได้อย่างไม่ติดขัด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การสนับสนุนและร่วมให้ข้อมูลในการจัดทำคู่มือฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อศึกษานิเทศก์ในการปฏิบัติงาน และเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติให้ก้าวหน้าต่อไป

หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร 1

บทที่ 1 หลักการและแนวคิดของการนิเทศการศึกษา 3

1.1 นิยามและความสำคัญของการนิเทศการศึกษา 3

1.2 แนวคิดการนิเทศที่ทันสมัย 6

1.3 บทบาทของศึกษานิเทศก์ในยุคปัจจุบัน 7

บทที่ 2 การจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา 10

2.1 ความสำคัญและเหตุผลของการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา 10

2.2 องค์ประกอบของแผนการนิเทศการศึกษา และขั้นตอนการจัดทำแผนนิเทศ 13

ส่วนที่ 1 บทนำ 13

1.1 หลักการและเหตุผล 13

1.2 วัตถุประสงค์การนิเทศ 16

1.3 เป้าหมายการนิเทศ 18

1.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จ 21

1.5 คำจำกัดความ หรือนิยามศัพท์เฉพาะ 24

ส่วนที่ 2 แนวคิดในการนิเทศ 26

2.1 รูปแบบการนิเทศ 26

2.2 โครงการ/กิจกรรม 32

2.3 บริบทพื้นที่ 35

2.4 สภาพการจัดการศึกษา 36

2.5 ทิศทางการพัฒนาการศึกษา 38

2.6 นโยบายและทิศทางในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา 39

ส่วนที่ 3 วิธีดำเนินการ 41
3.1 กลุ่มเป้าหมายการนิเทศ 41
3.2 ขั้นตอนการดำเนินการนิเทศ 42
3.3 กิจกรรมการนิเทศ 46
3.4 เครื่องมือนิเทศ 49
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล 51
3.6 ปฏิทินการนิเทศ 53
บทที่ 3 การรายงานผลการนิเทศการศึกษา 57
3.1 ความสำคัญของการรายงานผล 57
3.2 องค์ประกอบของรายงานผลการนิเทศ 59
3.3 รูปแบบและตัวอย่างการรายงานผล 61
บทที่ 4 การนำผลการนิเทศการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 71
4.1 การวิเคราะห์ผลลัพธ์เพื่อหาโอกาสในการพัฒนา 71
4.2 แนวทางการปรับปรุงแผนในรอบถัดไป 73
4.3 การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือเพื่อการพัฒนา 75
4.4 การจัดเก็บและเผยแพร่นวัตกรรมและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ 78
ภาคผนวก
แบบฟอร์มที่เกี่ยวข้อง (แบบฟอร์มแผนการนิเทศการศึกษา แบบฟอร์มรายงานผล)
ตัวอย่างการนิเทศการศึกษาที่เป็นวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices)
คำนิยามศัพท์เฉพาะ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

คู่มือ **การจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาและการรายงานผลการนิเทศการศึกษา** ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือสำคัญสำหรับศึกษานิเทศก์ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) เพื่อขับเคลื่อนการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ โดยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และคุณภาพของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม

คู่มือนี้ได้นำเสนอแนวคิดและกระบวนการนิเทศที่ทันสมัย โดยยึดหลักการที่เน้นผลลัพธ์ที่สามารถวัดผลได้และนำไปปฏิบัติได้จริง ประกอบด้วยรายละเอียดสำคัญที่ครอบคลุมในทุกมิติของการนิเทศ ดังนี้

1. การวางแผนอย่างเป็นระบบ (Systematic Planning) คู่มือนี้ให้แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็น และข้อมูลสารสนเทศอย่างรอบด้าน เพื่อให้ศึกษานิเทศก์สามารถตั้งเป้าหมายได้อย่างแม่นยำและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ จากนั้นจึงกำหนดวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดความสำเร็จที่สามารถวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการออกแบบกระบวนการและกิจกรรมการนิเทศ ที่ตอบโจทย์การแก้ปัญหา เช่น การจัดคลินิกการนิเทศ (Clinic) เพื่อให้คำปรึกษาเชิงลึกแก่ครูในประเด็นที่เฉพาะเจาะจง

2. การรายงานผลที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลง (Result-Oriented Reporting) คู่มือนี้ให้แนวทางในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานผลการนิเทศที่ไม่ได้เป็นเพียงการสรุปกิจกรรม แต่ต้องสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ข้อมูลที่ได้จะถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาแผนการนิเทศในรอบถัดไปได้อย่างต่อเนื่อง

3. การนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อลดภาระงาน (Technology-Integrated Supervision) คู่มือนี้ส่งเสริมให้มีการนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการนิเทศ โดยเฉพาะการรายงานผลแบบ Real Time ผ่านแอปพลิเคชัน เพื่อลดขั้นตอนและภาระงานด้านเอกสาร ทำให้ศึกษานิเทศก์และครูสามารถเข้าถึงคำแนะนำ

และข้อมูลที่จำเป็นได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะทำให้การนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานประจำวันได้อย่างไม่ติดขัด

คู่มือฉบับนี้จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้ศึกษานิเทศก์สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพ สร้างความร่วมมือระหว่างศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา และเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของประเทศให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ยั่งยืน

บทที่ 1
บทนำ

การนิเทศการศึกษาเปรียบเสมือนเข็มทิศที่จะนำพาคุณภาพการศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ยั่งยืน การจะไปให้ถึงจุดหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ย่อมต้องอาศัยการวางแผนที่เป็นระบบ รอบด้าน และสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายของชาติ ศึกษานิเทศก์ (Supervisor) จึงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำทางวิชาการและผู้ให้การสนับสนุน ที่ปรึกษาแก่ครูครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งการจะบรรลุภารกิจนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ย่อมต้องอาศัยการวางแผนการนิเทศ (Supervision Planning) อย่างเป็นระบบและรอบคอบ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความเป็นมาและความสำคัญ

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษามาอย่างต่อเนื่อง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยการนิเทศการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในนโยบายการศึกษาของชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษามีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย และยังพบปัญหา คือขาดความชัดเจนในแนวทางการดำเนินงาน ส่งผลให้การนิเทศไม่เกิดประสิทธิผลเท่าที่ควร การจัดทำแผนการนิเทศและการรายงานผลยังไม่เป็นระบบขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเต็มที่ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558) จากปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีคู่มือที่เป็นแนวทางและมาตรฐานในการจัดทำแผนการนิเทศและการรายงานผลการนิเทศการศึกษา เพื่อให้ศึกษานิเทศก์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อเป็นเป้าหมายและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การนิเทศการศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับมาตรฐานเหล่านี้ และต้องมีเครื่องมือที่เหมาะสมในการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ความสำคัญการจัดทำคู่มือการจัดทำแผนการนิเทศและการรายงานผลการนิเทศการศึกษามีความสำคัญในหลายประการ ดังนี้ ด้านการพัฒนาศักยภาพของศึกษานิเทศก์ คู่มือนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของศึกษานิเทศก์ให้สามารถวางแผนการนิเทศได้อย่างเป็นระบบ

มีขั้นตอนที่ชัดเจน และสามารถรายงานผลการนิเทศได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ทำให้การปฏิบัติงานมีมาตรฐานและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สิริพร ทิพย์คง, 2559) ศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้ความสามารถในการวางแผนและรายงานผลอย่างเป็นระบบจะสามารถให้คำแนะนำและช่วยเหลือครูผู้สอนได้อย่างตรงจุด และมีประสิทธิผลด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา การมีแผนการนิเทศที่ชัดเจนและเป็นระบบจะช่วยให้การนิเทศการศึกษาเกิดประสิทธิผลสูงสุด สามารถระบุจุดเด่นและจุดที่ต้องพัฒนาของสถานศึกษาได้อย่างแม่นยำ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการบริหารจัดการของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

การจัดทำคู่มือการจัดทำแผนการนิเทศและการรายงานผลการนิเทศการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาความรู้และทักษะของศึกษานิเทศก์ให้สามารถวางแผนและรายงานผลได้อย่างเป็นระบบมีมาตรฐาน และสามารถให้คำแนะนำครูผู้สอนได้อย่างตรงจุด (สิริพร ทิพย์คง, 2559) ทำให้การนิเทศเกิดประสิทธิผลสูงสุด สามารถระบุจุดเด่นและจุดพัฒนาของสถานศึกษาได้แม่นยำ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) สร้างความเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงานให้มีรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน เอื้อต่อการเปรียบเทียบผลและวิเคราะห์สถานการณ์การศึกษาในภาพรวม (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2557) ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหารทุกระดับในการกำหนดนโยบาย จัดสรรทรัพยากร และกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษา (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ, 2556) ช่วยให้เห็นความก้าวหน้าของการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สามารถติดตามและปรับปรุงได้ทันท่วงที รวมทั้งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในองค์กร (สุวิทย์ เมษินทรีย์ และคณะ, 2558) และสร้างความรับผิดชอบที่โปร่งใส ส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการศึกษา สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2560)

ดังนั้น หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้จัดทำคู่มือการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาและการรายงานผลการนิเทศการศึกษาขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่เป็นมาตรฐานสำหรับศึกษานิเทศก์ทุกระดับ ให้สามารถวางแผนการนิเทศ ดำเนินการนิเทศและการรายงานผลการนิเทศการศึกษาได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ อันจะนำไปสู่ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับศึกษานิเทศก์ในการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาได้

2.2 เพื่อใช้เป็นคู่มือสำหรับการจัดทำรายงานผลการนิเทศการศึกษาได้อย่างถูกต้อง

3. กลุ่มเป้าหมาย

ศึกษานิเทศก์ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 245 เขต

4. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

4.1 ศึกษานิเทศก์ร้อยละ 90 สามารถจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาได้

4.2 ศึกษานิเทศก์ร้อยละ 90 สามารถจัดทำรายงานผลการนิเทศการศึกษาได้อย่างถูกต้อง

5. คำนิยามศัพท์

5.1 แผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง เอกสารที่แสดงถึงแนวทาง ขั้นตอน และกระบวนการในการนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กิจกรรม ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และตัวชี้วัดความสำเร็จ เพื่อให้การนิเทศการศึกษาบรรลุผลตามที่คาดหวังและสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) แผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา 2) แผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี และ 3) แผนการนิเทศรายบุคคล

5.2 แผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา หมายถึง แผนระยะ 5 ปีงบประมาณของกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาโดยมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การประเมินสถานภาพ การกำหนดทิศทาง (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) และการกำหนดกลยุทธ์ แนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาในระยะเวลา 5 ปีงบประมาณ โดยจัดทำให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562

5.3 แผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี หมายถึง แผนรายปีของกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

5.4 แผนการนิเทศรายบุคคล หมายถึง แผนการปฏิบัติงานนิเทศของศึกษานิเทศก์เป็นรายบุคคล รูปแบบหรือกระบวนการที่จะใช้ในการนิเทศที่จัดทำขึ้นจากแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา และแผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี โดยระบุหน้าที่ความรับผิดชอบ กิจกรรมการนิเทศที่รับผิดชอบ สถานศึกษาหรือกลุ่มเป้าหมายที่นิเทศ ปฏิทินการนิเทศ กำหนดการนิเทศในแต่ละครั้ง วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ รวมทั้งการจัดเก็บข้อมูลและการรายงานผล เพื่อให้การปฏิบัติงานนิเทศของศึกษานิเทศก์แต่ละคนมีทิศทางที่ชัดเจน ครอบคลุมหน้าที่รับผิดชอบ และสามารถบริหารจัดการเวลาในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.5 ภารกิจตามกรอบงานของกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลทางการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วย 1) นโยบายเป็นฐาน (Agenda Based) 2) ภารกิจเป็นฐาน (Function Based) และ 3) พื้นที่เป็นฐาน (Area Based) มีรายละเอียดดังนี้

5.5.1 นโยบายเป็นฐาน (Agenda Based) หมายถึง งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามนโยบาย จุดเน้นของต้นสังกัด โดยเป็นงานที่ตอบสนองต่อทิศทางและเป้าหมายเร่งด่วนของประเทศหรือองค์กร เช่น การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ หรือการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ

5.5.2 ภารกิจเป็นฐาน (Function Based) หมายถึง งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามภารกิจหลักหรือกลุ่มงานที่ตนเองรับผิดชอบตามโครงสร้างองค์กร เช่น กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา กลุ่มงานนิเทศ ติดตามและประเมินผลระบบบริหารจัดการศึกษา กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา กลุ่มงานเลขานุการคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบประเมินผล และนิเทศการศึกษา (ก.ต.ป.น.) หรืองานกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ เช่น ปฐมวัย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ ภาษาต่างประเทศ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5.5.3 พื้นที่เป็นฐาน (Area Based) หมายถึง งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามพื้นที่หรือขอบเขตความรับผิดชอบเชิงภูมิศาสตร์ พื้นที่การทำงาน เช่น สถานศึกษา เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สหวิทยาเขต

บทที่ 2
แนวคิดของการนิเทศการศึกษา

1. แนวคิดของการนิเทศการศึกษา

1.1 ความหมายของการนิเทศการศึกษา (Supervision) มีความหมายตามทัศนะของนักวิชาการ ดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2530) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกันของครูและผู้นิเทศเพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของผู้เรียน นอกจากนี้การนิเทศการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการนิเทศการศึกษา เพราะเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเพื่อพัฒนาการสอนของครูอันจะนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นของผู้เรียนโดยตรงหรืออาจกล่าวได้ว่างานนิเทศการสอนเป็นงานที่ช่วยให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอนได้ดีขึ้นและการที่ครูผู้สอนได้รับการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ เป็นวิถีทางหนึ่งที่ช่วยให้ครูได้รับการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนมีความร่วมมือ ร่วมใจ ในการปฏิบัติมากขึ้น

วัชรา เล่าเรียนดี (2548) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า เป็นกระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้ให้การนิเทศหรือผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลในการเรียนของผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) ได้ให้ความหมายการนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศตามแนวทางประชาธิปไตยที่เน้นการให้ความช่วยเหลือ แนะนำและผู้รับการนิเทศยอมรับ เพื่อประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ได้สรุปความหมายของการนิเทศว่า หมายถึง กระบวนการปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการ และการจัดการเรียนการสอนในกระบวนการที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา โดยการมีส่วนร่วมระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศที่เน้นการให้การช่วยเหลือ แนะนำ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนต่อไป

Harris (2012) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือ กระบวนการส่งเสริมให้ครูตระหนักถึงศักยภาพของตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยผ่านการสังเกตการสอน การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการวางแผนพัฒนาร่วมกัน

Glickman, Gordon และ Ross-Gordon (2018) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือ กระบวนการให้คำแนะนำและช่วยเหลือครูเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร

และครู โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเติบโตทางวิชาชีพของครู และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดียิ่งขึ้น

1.2 หลักการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีหลักการคือต้องเป็นไปในลักษณะประชาธิปไตย ส่งเสริมและสร้างสรรค์ทำงานร่วมกันเป็นทีม โดยมีเป้าหมายหลักคือการ พัฒนาบุคลากรการศึกษา โดยเฉพาะครู ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการจัดการศึกษาทั้งหมดในสถานศึกษา เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น โดยมีแนวคิด ดังนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2516) ได้กล่าวว่าการนิเทศเป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

สงัด อุทรานันท์ (2530) เป็นนักวิชาการไทยที่กล่าวถึงหลักการนิเทศไว้อย่างชัดเจน โดยระบุจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคน พัฒนางาน ประสานสัมพันธ์ และสร้างขวัญกำลังใจ หลักการนิเทศ ควรมีความยืดหยุ่นและหลากหลายตามความต้องการและความแตกต่างของแต่ละบุคคล และเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ของครูในกระบวนการนิเทศ

Burton and Brueckner (1955) ได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically Sound) การนิเทศการศึกษาที่ดีควรเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และนโยบายที่วางไว้ ควรเป็นไปตามความจริงและกฎเกณฑ์ที่แน่นอน

2. การนิเทศการศึกษาควรควรเน้นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) คือ ควรจะเป็นไปอย่างมีลำดับ และมีวิธีการในการศึกษา มีการปรับปรุงและประเมินผลสิ่งต่าง ๆ ภายในขอบเขตของงานนั้น การนิเทศควรมาจากการรวบรวมข้อมูล และการสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพเชื่อถือได้

3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย (Democratic) คือ จะต้องเคารพในตัวบุคคล และความแตกต่างของแต่ละบุคคล เน้นความร่วมมือในการดำเนินงาน และใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

4. การนิเทศการศึกษาควรควรเน้นการสร้างสรรค์ (Creative) คือ ควรจะแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล แล้วเปิดโอกาสให้แสดงออกเพื่อพัฒนาความสามารถนั้นอย่างเต็มที่ และควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน

จากแนวคิดของนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศ สามารถสรุปหลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษาที่สอดคล้องกันว่า ควรดำเนินการบนพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย การเคารพซึ่งกันและกัน การมุ่งเน้นการพัฒนา และการมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดคือคุณภาพของผู้ เรียน และประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน

1.3 บทบาทของศึกษานิเทศก์ในยุคปัจจุบัน

ในยุคที่การศึกษาเผชิญความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของยุคดิจิทัล บทบาทของศึกษานิเทศก์ได้ปรับเปลี่ยนจากผู้ตรวจสอบ (Inspector) มาเป็นผู้สนับสนุนและผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมศักยภาพของครูและสถานศึกษาให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 บทบาทของศึกษานิเทศก์ในยุคปัจจุบัน จึงควรมีบทบาท ดังนี้

1.3.1 บทบาทในฐานะผู้นำทางการสอน (Instructional Leader)

บทบาทหลักของศึกษานิเทศก์ในปัจจุบันคือการเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง โดยไม่ได้มุ่งเน้นแค่การบริหารจัดการ แต่เน้นการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนโดยตรง ศึกษานิเทศก์ควรทำหน้าที่เป็น **“Instructional Coach”** คือ เป็นผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา ชี้แนะ เป็นพี่เลี้ยง และร่วมพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Aguilar (2013) ที่เน้นการโค้ชเพื่อพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ควรใช้ทักษะการตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นให้ครูได้สะท้อนการสอนของตนเอง และหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง แทนที่จะเป็นการบอกว่าต้องทำอย่างไร ศึกษานิเทศก์ จึงมีหน้าที่ให้คำปรึกษา แนะนำ และเป็นผู้ร่วมคิดเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

1.3.2 บทบาทในฐานะผู้สร้างชุมชนการเรียนรู้ (Community Builder)

ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและสนับสนุนให้ครูในสถานศึกษาจัดตั้งและดำเนินกิจกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ขึ้นอย่างเป็นระบบ การสร้าง PLC ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกัน การวางแผน และการแก้ไขปัญหานักเรียนร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองภายในองค์กร โดยไม่ต้องพึ่งพาการนิเทศจากภายนอกเพียงอย่างเดียว ซึ่งบทบาทนี้ถูกกำหนดอยู่ใน มาตรฐานตำแหน่งศึกษานิเทศก์ และเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงในการพัฒนางาน (PA) ตาม ว 11/2564 (และฉบับที่เกี่ยวข้อง) ซึ่งมุ่งเน้นให้ศึกษานิเทศก์เป็นผู้นำทางวิชาการที่ส่งเสริมกระบวนการ PLC ในโรงเรียน และ กระบวนการ SLC (School as Learning Community) หรือโรงเรียนในฐานะชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นพื้นที่ที่ทุกคนสามารถเรียนรู้จากกันและกันได้อย่างต่อเนื่อง โดยหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อน SLC คือการเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานของครูผ่าน Lesson Study (LS) และ PLC โดยมีขั้นตอนที่สำคัญคือ ห้องเรียนเปิด (Open Classroom) เน้นการสังเกตการณ์เรียนรู้ของนักเรียน การสะท้อนคิดร่วมกัน และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ SLC จะเป็นการเปลี่ยนโรงเรียน

ให้กลายเป็นระบบองค์รวมที่ครู ผู้บริหาร นักเรียน และผู้ปกครอง ทำงานร่วมกันเพื่อสร้างการเรียนรู้ที่ดีที่สุดให้กับนักเรียนทุกคน

1.3.3 บทบาทในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent)

ในยุคดิจิทัลที่โลกขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างรวดเร็ว บทบาทของศึกษานิเทศก์ได้เปลี่ยนผ่านจากผู้กำกับดูแลหรือผู้ประเมินตามกฎเกณฑ์ มาสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ที่ทรงพลังและเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนคุณภาพการเรียนรู้ทั้งระบบในสถานศึกษา บทบาทใหม่นี้มุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศทางการศึกษาที่ยืดหยุ่นและมีคุณภาพ เพื่อตอบสนองต่อ ยุทธศาสตร์ชาติ และเป้าหมายสำคัญที่สุดคือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะหลัก (Key Competencies) ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ศึกษานิเทศก์ทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้น (Catalyze) ให้เกิดการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีความเข้าใจต่อทิศทางการศึกษาโลก ศึกษานิเทศก์จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นผู้นำและนักนวัตกรรม ดังนี้

1) การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสู่การปฏิบัติ

ศึกษานิเทศก์ต้องสวมบทบาทเป็น นวัตกรทางการศึกษา (Educational Innovator) โดยการคัดสรร ตีความ และนำ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา (Instructional Technology) ที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์มาเผยแพร่และสนับสนุนให้ครูใช้ในการออกแบบและจัดการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ การนี้รวมถึงการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) และการพัฒนาทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) ให้แก่ครูผู้สอน เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีความยืดหยุ่นและเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา

2) การสร้างสรรค์การเรียนรู้เชิงรุกและทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

บทบาทสำคัญคือการกำกับและสนับสนุนให้ครูเปลี่ยนวิธีการสอนจากการบรรยาย (Transmission) มาสู่การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning - PBL) และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning - PrBL) การเรียนรู้เหล่านี้คือกลไกหลักในการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะกลุ่มทักษะ 4Cs ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน (Complex Problem-Solving) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) และการสื่อสาร (Communication) ซึ่งการส่งเสริมทักษะเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นพลเมืองที่สร้างสรรค์ในสังคมโลกได้

3) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้และการสะท้อนคิด

ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ศึกษานิเทศก์ต้องทำหน้าที่เป็น ผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการสร้างและเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community - PLC) ในสถานศึกษา การสร้างวัฒนธรรม PLC เป็นการเปิดโอกาสให้ครูได้มีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนคิด (Reflection) และร่วมกัน สร้างองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืน

สรุป ศึกษานิเทศก์ในฐานะผู้ที่เชื่อมโยงนโยบายระดับสูงเข้ากับการปฏิบัติการในห้องเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิสัยทัศน์ และนวัตกรรมเป็นเครื่องมือ เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และผลิตผู้เรียนที่มีสมรรถนะครบถ้วนตามความต้องการของโลกอนาคต

1.3.4 บทบาทในฐานะนักวิจัยและผู้ประเมิน (Researcher and Evaluator)

บทบาทสำคัญยิ่งของศึกษานิเทศก์ในยุคปัจจุบัน คือการเป็น นักวิจัยและผู้ประเมินที่ทำงานบนพื้นฐานของ หลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Practice) เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน การนิเทศด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์และการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ศึกษานิเทศก์ควรเป็นผู้นำในการสร้างฐานข้อมูล (Data-Informed) สำหรับการตัดสินใจทางการศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญในการทำวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ร่วมกับครูผู้สอนในชั้นเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริง (Local Context) และพัฒนานวัตกรรมการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของโรงเรียนโดยตรง ผลลัพธ์ของการวิจัยจะกลายเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่รองรับการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้

การประเมินเพื่อการพัฒนา (Assessment for Development) ในด้านการประเมิน ศึกษานิเทศก์ต้องเปลี่ยนมุมมองจากการตัดสินผล (Judgmental Evaluation) มาสู่การประเมินที่เป็นกลไกในการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการพัฒนา (Assessment for Development) อย่างแท้จริง การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ของครูและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและหลากหลายวิธี โดยเน้นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณที่แสดงให้เห็นถึงช่องว่าง (Gap) และศักยภาพ (Potential) ในการพัฒนาข้อมูลที่ได้จากการวิจัย และการประเมินที่เที่ยงตรงและแม่นยำ จะช่วยให้ศึกษานิเทศก์สามารถวิเคราะห์สาเหตุเชิงลึกของปัญหา และให้คำแนะนำทางวิชาการ (Academic Guidance) ที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงกระบวนการสอนและหลักสูตรได้อย่างถูกต้องและทันสมัย ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาวิชาชีพครูและการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้ในยุคปัจจุบันที่การศึกษาเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บทบาทของศึกษานิเทศก์ได้ปรับเปลี่ยนจากผู้ตรวจสอบมาเป็นผู้สนับสนุนและผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายหลักคือการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน ศึกษานิเทศก์ควรทำหน้าที่เป็นผู้นำทางการสอน (Instructional Leader) ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Aguilar (2013) ที่เน้นการโค้ช (Coaching) เพื่อพัฒนาครู ให้ครูสามารถสะท้อนการสอนและหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ศึกษานิเทศก์ยังมีบทบาทในการเป็น ผู้สร้างชุมชนการเรียนรู้ (Community Builder) โดยการส่งเสริมให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ตามแนวคิดของ DuFour และคณะ (2006) เพื่อให้ครูได้ทำงานร่วมกันและเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ และในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ศึกษานิเทศก์ควรส่งเสริมให้มีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้การศึกษาตอบสนองต่อความต้องการของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.4 รูปแบบการนิเทศ /กระบวนการนิเทศ /ขั้นตอนการนิเทศ /เทคนิคการนิเทศ

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในปัจจุบัน แนวคิดเรื่องการนิเทศได้พัฒนาจากรูปแบบเดิมที่เน้นการตรวจสอบและควบคุมไปสู่แนวทางที่เน้นการพัฒนาและความร่วมมือ โดยมีพัฒนาการจากแนวคิดดั้งเดิมที่เน้นการตรวจสอบ (Inspection) ไปสู่แนวทางที่เน้นการพัฒนาและความร่วมมือ (Development and Collaboration) โดยมองว่า ครูเป็นบุคลากรมืออาชีพที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Glickman, Gordon, & Ross-Gordon, 2018) ซึ่งมีกระบวนการที่สามารถนำไปใช้อย่างหลากหลาย ดังนี้

1.4.1 รูปแบบการนิเทศ (Models of Supervision)

รูปแบบการนิเทศมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับแนวคิดและวัตถุประสงค์ ซึ่งอาจพิจารณาได้จากหลายกรอบแนวคิด ดังนี้

1) การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision)

รูปแบบการนิเทศแบบคลินิก เป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นการพัฒนาการสอนของครูเป็นรายบุคคล อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง หัวใจสำคัญของรูปแบบนี้คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นระบบและเจาะจง ซึ่งได้จากการสังเกตการสอนจริงในชั้นเรียน ซึ่งรูปแบบนี้จึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับครูที่ต้องการปรับปรุงเทคนิคการสอนเฉพาะด้าน หรือการนำหลักสูตร/วิธีการใหม่ไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการจะประกอบด้วยขั้นตอนหลักที่ชัดเจน ได้แก่ การประชุมก่อนการสังเกต เพื่อกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การสังเกตการสอน และเก็บข้อมูลที่เป็นปรนัย การวิเคราะห์ข้อมูล และสุดท้ายคือ การประชุมหลังการสังเกต เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับและการโค้ชเพื่อการพัฒนา

2) การนิเทศแบบเน้นการทำงานร่วมกัน (Collaborative Supervision)

รูปแบบการนิเทศแบบเน้นการทำงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทั้งองค์กรและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้จึงเป็นทางเลือกที่เหมาะสม รูปแบบนี้อยู่บนหลักการที่ว่า ทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนา และสามารถเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงานได้ ดังนั้นจึงมุ่งเน้นการทำงานเป็น ทีม หรือกลุ่มและการเรียนรู้ร่วมกันของผู้รับการนิเทศ ความเหมาะสมสูงสุดคือการใช้เพื่อพัฒนาทั้งโรงเรียน (Whole-School Improvement) หรือการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) โดยมีเทคนิคสำคัญที่ถูกนำมาใช้ เช่น การศึกษาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) และการประชุมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Peer Coaching) ซึ่งส่งเสริมให้ครูวิเคราะห์และแก้ปัญหาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

3) การนิเทศแบบการโค้ชและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring)

รูปแบบการนิเทศแบบการโค้ชและการเป็นพี่เลี้ยง จะช่วยสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกและให้อำนาจ (Empowerment) แก่ผู้รับการนิเทศ ในรูปแบบนี้ ผู้นิเทศจะเปลี่ยนบทบาทเป็นโค้ช

(Coach) ที่ใช้คำถามและกระบวนการเพื่อช่วยให้ครู ค้นพบแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง และเป็นพี่เลี้ยง (Mentor) ในการถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้ที่จำเป็น รูปแบบนี้จึงเหมาะสำหรับครูที่ต้องการการประคับประคองและการเรียนรู้ประสบการณ์ (Mentoring) และครูที่มีประสบการณ์ที่ต้องการยกระดับทักษะการสอนให้สูงขึ้นผ่านการสะท้อนคิดและการตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง (Coaching)

1.4.2 กระบวนการนิเทศ (Supervision Process)

กระบวนการนิเทศ เป็นวัฏจักรและมีลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ (สงัด อุทรานันท์. 2529) ซึ่งมีขั้นตอนพื้นฐาน (General Supervision Process) ที่สำคัญ ดังนี้

1) ขั้นการวางแผนการนิเทศ (Planning) ขั้นตอนนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดทิศทางของการนิเทศ โดยผู้นิเทศจะต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐาน กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขต และจัดทำแผนปฏิบัติการ ที่ระบุถึงกิจกรรม เทคนิค และระยะเวลาดำเนินการที่สอดคล้องกับความต้องการจริง

2) ขั้นการให้ความรู้ก่อนดำเนินการนิเทศ (Pre-Service Training/Preparation) เป็นขั้นของการเตรียมบุคลากรให้มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีต่อการนิเทศ ผู้นิเทศจะต้องเตรียมความพร้อม ชี้แจงแนวทาง สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องนิเทศ โดยมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ หรือการฝึกอบรมเบื้องต้นที่จำเป็น

3) ขั้นการดำเนินการปฏิบัติงานนิเทศ (Implementation/Action) ขั้นตอนนี้คือการนำแผนไปสู่การปฏิบัติจริง โดยการใช้เทคนิคการนิเทศ (Supervision Techniques) ที่หลากหลายเพื่อให้การช่วยเหลือและสนับสนุนครูผู้สอนอย่างเป็นระบบ เช่น การเยี่ยมชั้นเรียน การสังเกตการสอน การให้คำปรึกษา หรือการจัดกิจกรรมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

4) ขั้นการสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานนิเทศ (Encouragement/Support) ขั้นตอนนี้เน้นการให้การสนับสนุนทางด้านจิตใจและวิชาชีพแก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้นิเทศต้องทำหน้าที่เป็นผู้สร้างขวัญและกำลังใจ และสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน (Trust and Collaboration) เพื่อให้ครูผู้สอนเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

5) ขั้นการประเมินผลการนิเทศ (Evaluation) เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ผู้นิเทศดำเนินการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการนิเทศอย่างเป็นระบบ เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน โดยเน้นการประเมินเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่ถูกต้อง แม่นยำ และสร้างสรรค์ ซึ่งจะถูกนำไปใช้ในการสะท้อนคิด (Reflection) และปรับปรุงแผนการนิเทศในรอบต่อไป

ตัวอย่างการนิเทศการสอนด้วยวิธีการสังเกตการสอน (Clinical Supervision) มีขั้นตอนย่อยที่เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับครูผู้สอน ดังนี้

- การประชุมก่อนการสังเกตการสอน ผู้นิเทศและครูร่วมกันวางแผนที่จะสังเกตกำหนดจุดเน้น (Focus) และเทคนิคการเก็บข้อมูล

- การสังเกตการสอนและเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้นิเทศเข้าสังเกตการณ์สอนจริงและบันทึกข้อมูลเชิงประจักษ์ตามจุดเน้นที่ตกลงกันไว้

- การวิเคราะห์และการสะท้อนความคิดจากการปฏิบัติ ผู้นิเทศและครูวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ และครูสะท้อนความคิดเห็นต่อการสอนของตนเอง

- การประชุมหลังการสังเกตการสอนเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ ผู้นิเทศให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เชิงสร้างสรรค์ตามหลักฐานที่เก็บมา และร่วมกันวางแผนการปรับปรุงการสอนในครั้งต่อไป

1.4.3 เทคนิคการนิเทศ (Supervision Techniques)

เทคนิคการนิเทศ คือ วิธีการหรือเครื่องมือที่ผู้นิเทศใช้ในการดำเนินการนิเทศการศึกษาเพื่อให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครูเป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มหลัก ดังนี้

1) เทคนิครายบุคคล (Individual Techniques) เน้นการให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำเฉพาะบุคคล และการพัฒนาศักยภาพของครูแต่ละคนเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างจุดแข็งและแก้ไขจุดอ่อนของการจัดการเรียนรู้ เช่น

- การเยี่ยมชั้นเรียน (Classroom Visit) เพื่อสังเกตการณ์สอนจริงของครู

- การให้คำปรึกษา (Counseling/Mentoring) การให้คำแนะนำหรือช่วยครูค้นหาแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง

- การประชุมเดี่ยว (Individual Conference) การพูดคุย/สะท้อนผลหลังการสังเกตการสอน

- การสอนแบบพี่เลี้ยง (Coaching) การให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

2) เทคนิคกลุ่ม (Group Techniques) เน้นการพัฒนาบุคลากรร่วมกันในกลุ่ม/ทีมและการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน เพื่อยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ เช่น

- การประชุมเชิงปฏิบัติการ/อบรม (Workshops/Training) เพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ในหัวข้อที่สนใจร่วมกัน

- การประชุมทางวิชาการ (Academic Conferences) แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์

- การสาธิตการสอน (Demonstration Teaching) ผู้นิเทศหรือครูที่มีความเชี่ยวชาญแสดงวิธีการสอนให้ผู้อื่นดูเป็นตัวอย่าง

- ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) การรวมกลุ่มของครูเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.4.4 แนวทางการนิเทศตามวิธีการ (Supervisory Approaches) แนวทางการนิเทศจะสะท้อนถึงบทบาทของผู้นิเทศและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ

1) แนวทางแบบสั่งการ (Directive Approach) / แบบให้คำแนะนำ (Directive Model) ผู้นิเทศมีบทบาทในการสั่งการ กำหนดพฤติกรรมการสอน และประเมินการปฏิบัติ เหมาะสำหรับครูที่มีประสบการณ์น้อย หรือมีระดับความรู้ความเข้าใจไม่มากนัก

2) แนวทางแบบไม่สั่งการ (Non-Directive Approach) ผู้นิเทศจะเป็นผู้ฟังและสะท้อนความเข้าใจ เพื่อกระตุ้นให้ครูค้นพบแนวทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง เหมาะสำหรับครูที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ

3) แนวทางแบบร่วมมือ (Collaborative Approach) ผู้นิเทศทำงานร่วมกับครูอย่างเท่าเทียมกันในการระบุปัญหา ตั้งสมมติฐาน ทดลอง และนำกลยุทธ์มาใช้ร่วมกัน เหมาะสำหรับครูที่มีประสบการณ์ปานกลาง หรือเมื่อต้องการแก้ไขปัญหาร่วมกัน

2. การวางแผนการนิเทศการศึกษา (Supervision Planning)

2.1 ความหมายของการวางแผนการนิเทศการศึกษา (Supervision Planning)

การวางแผนการนิเทศการศึกษาเป็นงานที่สำคัญและจำเป็นต่อความสำเร็จของงานที่จะปฏิบัติ กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการปฏิบัติงาน กิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติและรายละเอียดต่าง ๆ ให้ชัดเจน และสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องครอบคลุมเนื้อหาประเด็นที่จะนิเทศ ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายการวางแผนการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

สงัด อุทรานันท์ (2530) กล่าวว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง เป็นขั้นตอนที่ผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศจะทำการประชุมปรึกษาหารือ รวมทั้งวางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จัดขึ้น

ชนะ สุ่มมาตย์ (2556) ได้กล่าวว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง วิธีดำเนินงานในการนิเทศการศึกษาด้วยวิธีการวางแผนการนิเทศ กำกับติดตามการใช้แผนการนิเทศ และสรุปผลการกำกับติดตามการใช้แผนการนิเทศ

วันชาติ แช่มเกตุ (2558) กล่าวว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง การลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดเป้าหมายและทางเลือก การจัดทำโครงการนิเทศ การกำหนดกิจกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการนิเทศ เป็นขั้นตอนของการศึกษาข้อมูลเพื่อนำผลมาวิเคราะห์สำหรับการกำหนดทางเลือกเป็นแนวปฏิบัติในการบริหารการนิเทศ

ราตรี ฤกษ์ดี (2562) กล่าวว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง การที่บุคลากรร่วมกันกำหนดรูปแบบ เทคนิคในการดำเนินงานการนิเทศการศึกษา พร้อมกำหนดระยะเวลา กำหนดกิจกรรมในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้รับการนิเทศ และกำหนดวิธีการสร้างเครื่องมือให้สอดคล้องครอบคลุมเนื้อหาประเด็นที่จะนิเทศ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) กล่าวว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง การนำสภาพปัญหามากำหนดรายละเอียดของกิจกรรมในการจัดทำแผนนิเทศโดยกำหนดแนวทาง/วิธีการพัฒนาที่หลากหลายตามปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการ เลือกแนวทาง/วิธีการในการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง วางแผนการดำเนินงานพัฒนา การประชุม

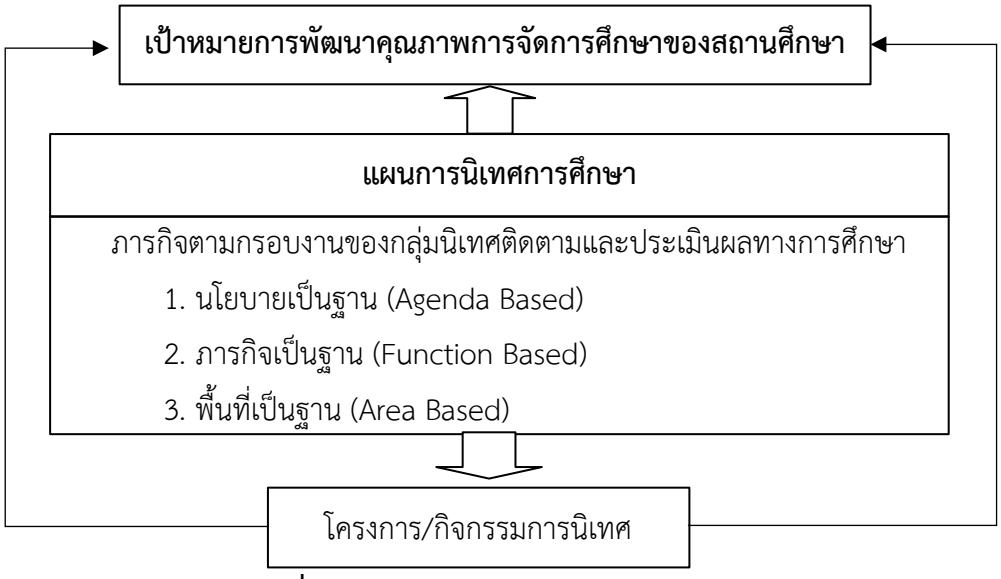
เตรียมการนิเทศ กำหนดประเด็นการนิเทศ กำหนดระยะเวลาในการนิเทศที่เหมาะสม กำหนดวิธีการนิเทศ และกิจกรรมการนิเทศ สร้างสื่อการนิเทศที่ทันสมัย สร้างเครื่องมือการนิเทศที่มีคุณภาพ

Harris (1963) กล่าวว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้รับผิดชอบการนิเทศกำหนดวัตถุประสงค์ของการนิเทศให้สอดคล้องกัน โดยต้องคาดการณ์ล่วงหน้าถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการนิเทศ จัดทำแผนการดำเนินการโครงการ และกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน

จากความหมายของนักวิชาการ สรุปได้ว่า การวางแผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ผู้นิเทศ ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และออกแบบวิธีการดำเนินงานนิเทศอย่างเป็นระบบ โดยการจัดทำเอกสารที่ระบุรายละเอียด รวมทั้งวิธีการติดตามประเมินผล เพื่อให้การนิเทศบรรลุผลในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

2.2 ความสำคัญของการวางแผนการนิเทศการศึกษา

การวางแผนการนิเทศการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงานนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เน้นการทำงานอย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ของสถานศึกษาในสังกัด (Harris, 1985; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) การวางแผนการนิเทศการศึกษาทำหน้าที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานที่แสดงรายละเอียดของสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างชัดเจน โดยระบุจุดมุ่งหมาย สิ่งที่คาดหวัง วัตถุประสงค์ที่ต้องการ และเป้าหมายที่จะบรรลุในช่วงระยะเวลาต่างๆ ของการดำเนินงาน นอกจากนี้ แผนการนิเทศยังแสดงให้เห็นถึงวิธีการดำเนินงานที่มุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายที่สำคัญคือ การวางแผนการนิเทศการศึกษามีการกำหนดวิธีการติดตามควบคุม กำกับการปฏิบัติงาน และการประเมินผลความสำเร็จของการนิเทศตามที่ระบุไว้ในแผนการนิเทศการศึกษา (Zepeda, 2017; ทิศนา แขมมณี, 2560) โดยขับเคลื่อนโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (School-Based Management) ดังที่จะแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการจัดทำแผนนิเทศการศึกษา

กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา

กรอบการจัดทำแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 หน่วยงานที่ยังไม่จัดทำแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษามาก่อน จะต้องดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis)
2. วิเคราะห์บริบททางการศึกษา นโยบายกระทรวง/เขตพื้นที่ฯ เทคโนโลยีการสอน และความต้องการของชุมชน การประเมินสถานภาพองค์กร (SWOT Analysis)
3. การกำหนดทิศทาง
4. การกำหนดกลยุทธ์
5. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ
6. การติดตามกลยุทธ์

กรณีที่ 2 หน่วยงานที่ได้จัดทำแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษาอยู่แล้ว มีขั้นตอน ดังนี้

1. การติดตามหรือประเมินผลกลยุทธ์
2. การทบทวนกลยุทธ์
3. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis)
4. การประเมินสถานภาพองค์กร (SWOT Analysis)
5. การกำหนดทิศทาง
6. การกำหนดกลยุทธ์
7. การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ

ทั้งนี้การจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการบูรณาการเชิงบริบท (Contextual Integration) โดยเชื่อมโยงอย่างสอดคล้องกับสภาพจริงและแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพ (Quality Improvement) และบรรลุวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ในระยะสั้นและระยะยาว การขับเคลื่อนวิสัยทัศน์และเป้าหมายสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม จำเป็นต้องมีกลไก (Mechanism) และกรอบข้อตกลงที่ชัดเจนสำหรับการนำไปใช้ (Implementation Framework)

นอกจากนี้ การสร้างความสำเร็จอย่างยั่งยืนต้องให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Culture) บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-based Practice) พร้อมทั้งส่งเสริมขวัญและกำลังใจของบุคลากร เพื่อขับเคลื่อนวงจรการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement Cycle) ของระบบการนิเทศในองค์รวม

3. แผนการนิเทศการศึกษา

แผนการนิเทศการศึกษา หมายถึง เอกสารที่แสดงถึงแนวทาง ขั้นตอน และกระบวนการในการดำเนินงานนิเทศการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กิจกรรม ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และตัวชี้วัดความสำเร็จ เพื่อให้การนิเทศการศึกษาบรรลุผลตามที่คาดหวังและสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 แผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา หมายถึง แผนระยะ 5 ปีงบประมาณ ของกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาที่กำหนดทิศทาง (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์) แนวทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาในระยะเวลา 5 ปีงบประมาณ โดยจัดทำให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 ประกอบด้วย

1) บทนำ (Introduction) กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของการจัดทำแผน รวมถึงขอบเขตการนิเทศที่ดำเนินการ

2) วัตถุประสงค์ (Objectives) ระบุเป้าหมายหลักของการจัดทำแผนอย่างชัดเจนและสามารถวัดผลได้

3) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis)

- สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) เป็นการวิเคราะห์โอกาส (Opprtunity) และอุปสรรค(Threath) ด้วย STEP ซึ่งเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ระดับมหภาค (Macro-environment) ที่นิยมใช้ในการจัดการกลยุทธ์ (Porter, 1980)

- สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยและทรัพยากรหลักที่องค์กรสามารถควบคุมได้ (2S4M) เพื่อระบุจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) นิยมใช้กรอบการวิเคราะห์ตามทรัพยากรหลัก เช่น 2S4M ประกอบด้วย 2S คือ โครงสร้าง (Structure) และผลิตภัณฑ์/บริการ (Service and Product) และ 4M คือ บุคลากร (Manpower) เงินทุน (Money) วัตถุดิบและทรัพยากร (Material/Resource) และการบริหารจัดการ (Management) จุดแข็ง (Strengths) เป็นปัจจัยภายในทั้งหมดที่องค์กรทำได้ดี หรือเป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญ และจุดอ่อน (Weaknesses) เป็นปัจจัยภายในทั้งหมดที่เป็นข้อจำกัด หรือเป็นปัญหาที่องค์กรยังทำได้ไม่ดีพอ

4) การประเมินสภานภาพโดยใช้ SWOT Analysis เป็นการนำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (Opportunities/Threats) และภายใน (Strengths/Weaknesses) มาประเมินร่วมกันเพื่อกำหนดสถานภาพและทิศทางของการนิเทศ

5) การกำหนดทิศทาง (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) และเป้าประสงค์ (Goals) ในระยะ 5 ปี โดยอาศัยผลการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป คือ วิสัยทัศน์ (Vision) เป็นภาพอนาคตที่ต้องการไปถึง

พันธกิจ (Mission) ขอบเขตการดำเนินการหลัก และเป้าประสงค์ (Goals) ผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุในระยะยาว

6) การกำหนดกลยุทธ์ เป็นการแปลงทิศทางให้เป็นแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน โดยระบุรายละเอียด ดังนี้

(6.1) สื่อกลยุทธ์ (Strategies) เป็นแนวทางการดำเนินงานหลักที่จะนำไปสู่เป้าประสงค์

(6.2) วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives) เป็นเป้าหมายย่อยที่วัดผลได้

(6.3) ตัวชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicators : KPIs) เป็นเครื่องมือวัดผลลัพธ์ของวัตถุประสงค์

(6.4) โครงการ/กิจกรรม (Projects/Activities) เป็นรายละเอียดของงานที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุตัวชี้วัด

(6.5) เป้าหมาย (Targets) เป็นค่าเป้าหมายเชิงปริมาณหรือคุณภาพที่ต้องการบรรลุในแต่ละช่วงเวลา

7) รายงานการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา เป็นการระบุวิธีการกำกับดูแลการปฏิบัติงานการประเมินผลตามตัวชี้วัด และรูปแบบการรายงานผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา

3.2 แผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี หมายถึง แผนระยะ 1 ปีของกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ที่แปลงยุทธศาสตร์และเป้าหมายจากแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา 5 ปี มาสู่การปฏิบัติในแต่ละปีงบประมาณ โดยกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการนิเทศ วิธีการนิเทศ กลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ ตัวชี้วัดความสำเร็จ และเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ เพื่อให้การดำเนินงานนิเทศการศึกษามีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และสามารถติดตามประเมินผลได้ โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1) สภาพการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่ ความสำคัญและความเป็นมา สภาพปัญหาความต้องการในการพัฒนา

2) ขอบข่ายการนิเทศ

ภารกิจตามกรอบงานของกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลทางการศึกษา ดังนี้

(2.1) นโยบายเป็นฐาน (Agenda Based) หมายถึง งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามนโยบาย จุดเน้นของต้นสังกัด โดยเป็นงานที่ตอบสนองต่อทิศทางและเป้าหมายเร่งด่วนของประเทศหรือองค์กร เช่น การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ หรือการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ

(2.2) ภารกิจเป็นฐาน (Function Based) หมายถึง งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามภารกิจหลัก หรือกลุ่มงานที่ตนเองรับผิดชอบตามโครงสร้างองค์กร เช่น กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา กลุ่มงานนิเทศ ติดตามและประเมินผลระบบบริหารจัดการศึกษา กลุ่มงาน

ส่งเสริมและพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา กลุ่มงานเลขานุการคณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล และนิเทศการศึกษา (ก.ต.ป.น.) หรืองานกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ เช่น ปฐมวัย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ ภาษาต่างประเทศ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ฯลฯ

(2.3) พื้นที่เป็นฐาน (Area Based) หมายถึง งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามพื้นที่หรือขอบเขตความรับผิดชอบเชิงภูมิศาสตร์ พื้นที่การทำงาน เช่น สถานศึกษา เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สหวิทยาเขต ฯลฯ

3) แผนการนิเทศการศึกษา

(3.1) วัตถุประสงค์การจัดทำแผน เป็นการระบุจุดมุ่งหมายหลักของการนิเทศในรอบปีนั้น ๆ ที่สอดคล้องกับนโยบาย และแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษาระยะ 5 ปี (ถ้ามี)

(3.2) เป้าหมายเชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ เป็นการกำหนดผลลัพธ์สุดท้าย (End Results) ที่ต้องการบรรลุ

(3.2.1) เป้าหมายเชิงปริมาณ (Quantitative Targets) เป็นตัวเลขที่สามารถวัดได้ เช่น จำนวนครูที่เข้ารับการนิเทศ และอัตราร้อยละของครูที่จัดการเรียนรู้เชิงรุกผ่านเกณฑ์

(3.2.2) เป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Targets) เป็นระดับคุณภาพที่ต้องการบรรลุ เช่น ระดับความพึงพอใจต่อการนิเทศ และระดับสมรรถนะของครูที่เพิ่มขึ้น

(3.3) ขอบเขตของการนิเทศ เป็นการกำหนดกรอบการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้การนิเทศมีความเฉพาะเจาะจงและมีประสิทธิภาพ

(3.3.1) กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ระบุประเภทและจำนวนของบุคลากรที่จะเข้ารับการนิเทศ เช่น ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และผู้บริหารสถานศึกษาใหม่

(3.3.2) ประเด็นการนิเทศ (Supervision Focus Areas) ระบุหัวข้อหลักในการนิเทศที่สอดคล้องกับนโยบายเร่งด่วน เช่น การจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการวัดและประเมินผล

(3.3.3) ระยะเวลา (Timeframe) กำหนดช่วงเวลาที่แน่นอนในการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรม เช่น ปีงบประมาณ 25XX, ไตรมาสที่ 1-4

(3.4) ตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นการกำหนดเครื่องมือวัดผลลัพธ์ ที่จะแสดงให้เห็นว่าวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้บรรลุผล

(3.5) รูปแบบการนิเทศ /กระบวนการนิเทศ /ขั้นตอนการนิเทศ /เทคนิคการนิเทศ เป็นการกำหนดแนวทางการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ ดังนี้

(3.5.1) รูปแบบการนิเทศ (Supervision Model) เป็นหลักในการดำเนินงาน เช่น การนิเทศทางคลินิก (Clinical Supervision) การนิเทศเพื่อการพัฒนา (Developmental Supervision) หรือการนิเทศแบบผสมผสานหรือรูปแบบการนิเทศที่ศึกษานิเทศก์ได้พัฒนาขึ้น

(3.5.2) กระบวนการ/ขั้นตอนการนิเทศ (Supervision Process) เป็นการระบุขั้นตอนการดำเนินงาน เช่น ขั้นการวางแผน ขั้นการปฏิบัติ ขั้นการประเมินผล

(3.5.3) เทคนิคการนิเทศ (Supervision Techniques) เป็นการระบุวิธีการปฏิบัติงานที่ใช้ในการนิเทศ เช่น การสังเกตชั้นเรียน การสอนแบบโค้ช (Coaching) และการจัดตั้ง ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

(3.6) โครงการ / กิจกรรมการนิเทศการศึกษา เป็นการระบุรายละเอียดของโครงการหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการภายใต้กลยุทธ์ที่กำหนดไว้

(3.7) ปฏิทินการนิเทศ เป็นการกำหนดตารางเวลา (Timeline) ที่ชัดเจนสำหรับทุกกิจกรรม โดยระบุวันที่หรือช่วงเวลาที่ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้น เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถติดตามและเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมนิเทศได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ

3.3 แผนการนิเทศรายบุคคล หมายถึง แผนการปฏิบัติงานนิเทศของศึกษานิเทศก์แต่ละบุคคลที่จัดทำขึ้นจากแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา แผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี โดยระบุหน้าที่ความรับผิดชอบกิจกรรมการนิเทศที่รับผิดชอบ สถานศึกษาหรือกลุ่มเป้าหมายที่นิเทศ กำหนดการนิเทศในแต่ละครั้ง รูปแบบกระบวนการและเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ รวมทั้งการจัดเก็บข้อมูลและการรายงานผล เพื่อให้การปฏิบัติงานนิเทศของศึกษานิเทศก์แต่ละคนมีทิศทางที่ชัดเจน ครอบคลุมหน้าที่รับผิดชอบ และสามารถบริหารจัดการเวลาในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

3.3.1 สภาพการจัดการศึกษา

- ความเป็นมา สภาพปัญหา ความต้องการในการพัฒนา

3.3.2 ขอบข่ายการนิเทศที่รับผิดชอบ

1) นโยบายและจุดเน้นกระทรวงศึกษาธิการ

2) นโยบายและจุดเน้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3) นโยบาย จุดเน้น เป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3.3.3 แผนการนิเทศการศึกษา

1) วัตถุประสงค์

2) เป้าหมายเชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ

3) ขอบเขตของการนิเทศ

- กลุ่มเป้าหมาย
- ประเด็นการนิเทศ **(Agenda Based, Function Based, Area Based)**
- ระยะเวลา

4) ตัวชี้วัดความสำเร็จ

5) รูปแบบการนิเทศ /กระบวนการนิเทศ /ขั้นตอนการนิเทศ /เทคนิคการนิเทศ

6) โครงการ / กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

7) ปฏิทินการนิเทศ

8) การวัดและประเมินผล

9) การรายงาน

3. หลักการวางแผนการออกแบบการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษา (Educational Supervision) เป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งสนับสนุน ส่งเสริม และยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น (Glatthorn, 1990) และการนิเทศยังเป็นกระบวนการตรวจสอบติดตามหรือตัดสินคุณภาพ และมุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของครู ตลอดจนการสร้างสภาพแวดล้อมทางการศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว (Sergiovanni & Starratt, 2007) โดยจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติการนิเทศสามารถดำเนินการได้อย่างมีระบบ มีเป้าหมายที่ชัดเจน และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

3.1 การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน การวางแผนการนิเทศการศึกษาจำเป็นต้องเริ่มจากการระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เช่น การพัฒนาคุณภาพการสอน การส่งเสริมทักษะวิชาชีพครู หรือการปรับปรุงคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Danielson, 2007) เป้าหมายที่กำหนดควรสอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา มาตรฐานวิชาชีพ ตลอดจนสภาพปัจจุบันของสถานศึกษาและชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Communities : PLC) ที่เกี่ยวข้อง

3.2 การวิเคราะห์บริบทและความต้องการจำเพาะของสถานศึกษา การออกแบบแผนการนิเทศการศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาบริบทของสถานศึกษาที่หลากหลาย ตั้งแต่โครงสร้างทางการบริหาร สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนพื้นฐานทางวิชาการของครูและนักเรียน (Hoy & Hoy, 2013) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพการจัดการเรียนการสอน และความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะช่วยให้สามารถออกแบบกิจกรรมการนิเทศ ได้ตรงจุดและเหมาะสม

3.3 การเลือกใช้รูปแบบการนิเทศที่หลากหลาย รูปแบบการนิเทศอาจประกอบด้วยการสังเกตการสอน (Classroom Observation) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshops) การให้คำปรึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนร่วมวิชาชีพ (Peer Coaching) และการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ (Networking) (Glickman et al., 2018) การเลือกรูปแบบการนิเทศที่เหมาะสมควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย และทรัพยากรที่มีอยู่

3.4 การพัฒนาเครื่องมือและกลยุทธ์ในการนิเทศ การวางแผนการนิเทศการศึกษาควรรวมถึงการออกแบบเครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลและประเมินผล เช่น แบบสังเกตการสอน แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบประเมินตนเอง (Self–Assessment) ของครูผู้สอน การมีชุดเครื่องมือที่น่าเชื่อถือและใช้ได้จริงจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กระบวนการนิเทศเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น (Danielson, 2007)

3.5 การประเมินผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง หลังการดำเนินการนิเทศ ควรมีการประเมินผลเพื่อวัดความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายที่วางไว้ หากผลการประเมินพบว่ายังมีข้อบกพร่องหรือประเด็นที่ต้องปรับปรุง ควรมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์หรือแนวทางการนิเทศให้เหมาะสม (Sergiovanni & Starratt, 2007) การประเมินอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้กระบวนการนิเทศมีคุณภาพสูงขึ้นและสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาในระยะยาว

ดังนั้น การวางแผนการออกแบบการนิเทศการศึกษา เป็นกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่มีความเชื่อมโยงกับบริบททางการศึกษา การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การวิเคราะห์บริบท การเลือกใช้รูปแบบและเครื่องมือการนิเทศที่เหมาะสม ตลอดจนการประเมินและปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา และยังเป็นแนวทางให้ศึกษานิเทศก์ในการยกระดับประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการนิเทศการศึกษา เพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาวิชาชีพครูและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในระยะยาว

4. ขั้นตอนการวางแผนการนิเทศการศึกษา

การวางแผนนิเทศการศึกษาที่ครอบคลุมจะช่วยให้ผู้นิเทศสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ จัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม และสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมีขั้นตอนการวางแผนและการกำหนดทางเลือกการนิเทศการศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

4.1 ขั้นตอนการวางแผนและการกำหนดทางเลือกการนิเทศการศึกษา

4.1.1 ขั้นตอนการเตรียมวางแผน การปฏิบัติดังนี้

1) ทำความเข้าใจขอบข่ายอำนาจหน้าที่และบทบาทของผู้นิเทศการศึกษา

2) การนำข้อมูลจากการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาพิจารณาจัดลำดับความสำคัญว่า มีปัญหาใดที่ต้องการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขก่อนหลัง

3) ศึกษานโยบาย วัตถุประสงค์และแนวทางปฏิบัติหน่วยงานต้นสังกัด

4.1.2 ขั้นปฏิบัติการวางแผน เป็นขั้นที่นำประเด็นปัญหาและความต้องการที่สำคัญจากการศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการพัฒนา และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดมาพิจารณาและสรุปเป็นงานที่ปฏิบัติ โดยกำหนดเป็นโครงการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และรายละเอียดอื่น ๆ ในการดำเนินงาน

4.1.3 ขั้นประสานแผน เป็นขั้นที่นำรายละเอียดของโครงการมาพิจารณาบทบาทร่วมกันเพื่อให้เกิดการประสานกันในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) พิจารณาวัตถุประสงค์และเป้าหมายว่า ตอบสนองกับสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการในการพัฒนาและสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดอย่างแท้จริงหรือไม่

2) พิจารณาในเรื่องงบประมาณ วัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้

3) พิจารณาการประสานเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือในการดำเนินการนิเทศ

4) พิจารณาระยะเวลาให้เหมาะสม

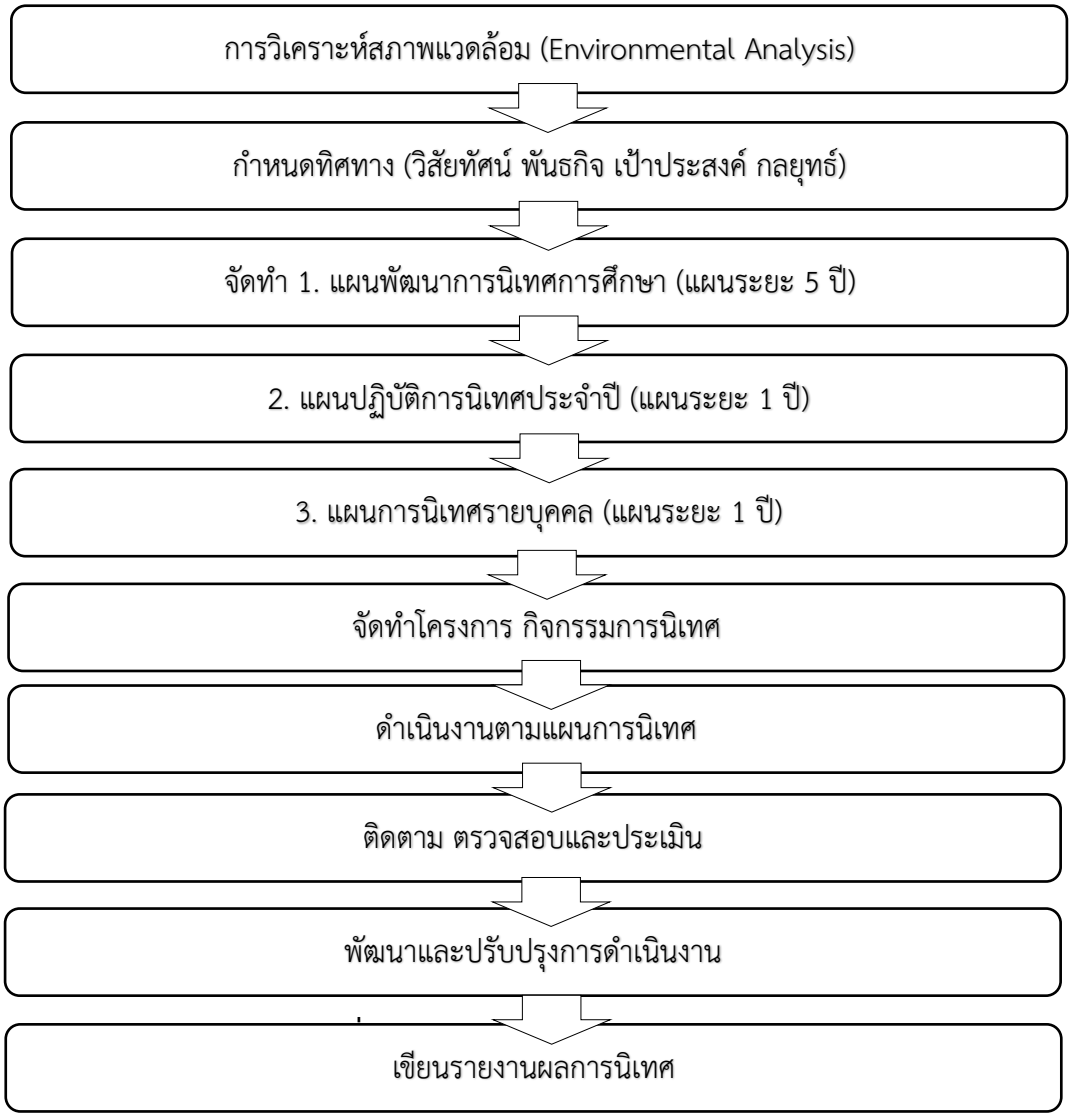
4.1.4 ขั้นเตรียมนำแผนไปปฏิบัติ เป็นขั้นเตรียมนำแผนและคู่มือการปฏิบัติงานไปใช้ได้อย่างสะดวก มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้

1) จัดทำแผนการนิเทศการศึกษา เป็นการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี มีการกำหนดโครงการ กิจกรรมหลัก และจัดทำรายละเอียดกิจกรรม

2) จัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานหรือกำหนดการปฏิบัติงาน เป็นการกำหนด เวลา (Timeframe) และลำดับการปฏิบัติงาน (Sequencing) ของทุกกิจกรรม เพื่อให้สามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 กระบวนการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา

การจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 กระบวนการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา

4.2.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (Environmental Analysis)

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ถือเป็นกระบวนการแรกที่สำคัญที่สุดในการจัดทำแผนงานนิเทศการศึกษา มีดังนี้

1) สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) เป็นการวิเคราะห์ด้วย STEP ซึ่งเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ระดับมหภาค (Macro-environment) ที่นิยมใช้ในการจัดการกลยุทธ์ (Porter, 1980)

2) สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยและทรัพยากรหลักที่องค์กรสามารถควบคุมได้ เพื่อระบุจุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) นิยมใช้กรอบการวิเคราะห์ตามทรัพยากรหลัก เช่น 2S4M ประกอบด้วย 2S คือ โครงสร้าง (Structure) และผลิตภัณฑ์/บริการ (Service and Product) และ 4M คือ บุคลากร (Manpower) เงินทุน (Money) วัตถุดิบและทรัพยากร (Material/Resource) และการบริหารจัดการ (Management) จุดแข็ง (Strengths) เป็นปัจจัยภายในทั้งหมดที่องค์กรทำได้ดี หรือเป็นข้อได้เปรียบที่สำคัญ และจุดอ่อน (Weaknesses) เป็นปัจจัยภายในทั้งหมดที่เป็นข้อจำกัด หรือเป็นปัญหาที่องค์กรยังทำได้ไม่ดีพอ

3) การประเมินสภานภาพโดยใช้ SWOT Analysis เป็นการนำผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (Opportunities/Threats) และภายใน (Strengths/Weaknesses) มาประเมินร่วมกันเพื่อกำหนดสถานภาพและทิศทางของการนิเทศ

4.2.2 การกำหนดทิศทาง (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์)

การกำหนดทิศทางเป็นผลลัพธ์โดยตรงจากการประเมิน SWOT โดยเป็นการสร้างเข็มทิศระยะยาว (5 ปี) สำหรับดำเนินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุด ดังนี้

1) การกำหนดทิศทาง (วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์) เป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ในระยะ 5 ปี โดยอาศัยผลการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป คือ วิสัยทัศน์ (Vision) เป็นภาพอนาคตที่ต้องการไปถึง พันธกิจ (Mission) ขอบเขตการดำเนินการหลัก และเป้าประสงค์ (Goals) ผลลัพธ์ที่ต้องการบรรลุในระยะยาว

2) การกำหนดกลยุทธ์ เป็นการแปลงทิศทางให้เป็นแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน โดยระบุรายละเอียด ดังนี้

(2.1) กลยุทธ์ (Strategies) แนวทางการดำเนินงานหลักที่จะนำไปสู่เป้าประสงค์

(2.2) วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives) เป้าหมายย่อยที่วัดผลได้ภายใต้แต่ละกลยุทธ์

(2.3) ตัวชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicators : KPIs) เครื่องมือวัดผลลัพธ์ของวัตถุประสงค์

(2.4) โครงการ/กิจกรรม (Projects/Activities) รายละเอียดของงานที่จะดำเนินการเพื่อให้บรรลุตัวชี้วัด

(2.5) เป้าหมาย (Targets) ค่าเป้าหมายเชิงปริมาณหรือคุณภาพที่ต้องการบรรลุในแต่ละช่วงเวลา

4.2.3 การจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาของกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

การจัดทำแผนการนิเทศการศึกษานั้น ต้องมีความชัดเจนเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่รวมถึงนโยบายทางการศึกษาระดับชาติ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์วางแผนและบริหารจัดการการนิเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงเป้าหมายการนิเทศกับความต้องการของสถานศึกษาและพื้นที่ตลอดจนการกำหนดตัวชี้วัดและกระบวนการติดตามที่สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงคุณภาพที่ชัดเจน ซึ่งการจัดทำแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา มี 3 ระดับ คือ แผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา ซึ่งบางเขตพื้นที่จะอยู่ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (3–5 ปี) แผนการนิเทศการศึกษาของกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการศึกษา และแผนการนิเทศการศึกษารายบุคคล

1) ความหมายของแผนการนิเทศการศึกษา

แผนการนิเทศการศึกษา เป็นแผนงานหรือแนวทางที่ถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานพัฒนาด้านการนิเทศการเรียนการสอนหรือการบริหารการจัดการศึกษาในลักษณะของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มโดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาครูผู้บริหารการศึกษา รวมถึงบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่ดีต่อผู้เรียน

แผนการนิเทศการศึกษา กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่กลุ่มบุคลากรทางการศึกษา อาทิ ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้หรือคณะกรรมการบริหารหลักสูตร มาร่วมกันกำหนดเป้าหมาย รูปแบบ กลยุทธ์ วิธีการ และสื่อที่ใช้ในการนิเทศ ซึ่งอาจรวมถึงการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การนิเทศในสถานการณ์จริง (On–site Supervision) การนิเทศผ่านสื่อเทคโนโลยี (Online Supervision) ตลอดจนการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษาหรือโรงเรียนต่างๆ (สุปรีดา อารีย์, 2563) แนวทางเหล่านี้จะถูกวางแผน โดยอาศัยข้อมูลบริบทของสถานศึกษาและความต้องการพัฒนาของครูผู้สอน รวมถึงจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม

2) ความสำคัญของแผนการนิเทศการศึกษา

แผนการนิเทศการศึกษาของกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาถือเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ โดยมีบทบาทหลักในการนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

2.1) ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ การมีแผนการนิเทศการศึกษาที่ชัดเจนและต่อเนื่องช่วยให้บุคลากรทางการศึกษามีแนวทาง (Roadmap) ในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และเจตคติ (Attitudes) ในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ (นงนุช ธนบัตร, 2561)

2.2) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยส่งเสริมการทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรมการนิเทศแบบกลุ่มและรายบุคคล ซึ่งช่วยสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน โดยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรจากหลากหลายสาขาวิชาและระดับชั้น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การให้คำแนะนำ การสะท้อนคิด (Reflection) และการสนับสนุนซึ่งกันและกันเหล่านี้ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2.3) ยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน เมื่อครูได้รับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการสอนผ่านการนิเทศที่เป็นระบบสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงคุณภาพของการเรียนรู้ในห้องเรียนจะดีขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ในการเรียนมากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2562)

2.4) สร้างวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แผนการนิเทศการศึกษากระตุ้นให้เกิดวงจรการประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ สถานศึกษาจึงสามารถติดตามความก้าวหน้าและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Zepeda, 2012)

ดังนั้น แผนการนิเทศการศึกษาของกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านกระบวนการทำงานเป็นทีม การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนแนวทางปฏิบัติที่ดี โดยแผนนี้มีบทบาทอย่างยิ่งในการนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา และพัฒนาวงการศึกษาทั้งในระดับโรงเรียน ชุมชน และประเทศในภาพรวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

4.3.3 กระบวนการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษาของกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษา กระบวนการนิเทศมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างบุคลากรทางการศึกษาและส่งเสริมสมรรถนะของครูผู้สอน ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Oliva & Pawlas, 2004) หนึ่งในวิธีการที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลายในแวดวงการศึกษา คือ “การนิเทศแบบกลุ่ม” ซึ่งเป็นกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มครูหรือคณะทำงาน เพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้ การติดตามประเมินผลและการให้ข้อเสนอแนะอย่างเป็นระบบ (Glickman, Gordon, & Ross–Gordon, 2018) การจัดทำแผนการนิเทศการศึกษากลุ่ม (Group Supervision Planning) เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการนิเทศอย่างชัดเจน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) จากนั้นเป็นการวิเคราะห์บริบท

และสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา ทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนารวมถึงบทเรียนที่ได้รับจากการนิเทศครั้งก่อน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ขั้นตอนถัดมา คือ การออกแบบกิจกรรมและกลยุทธ์ในการนิเทศโดยอ้างอิงหลักการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่และแนวทางการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างยั่งยืนเพื่อให้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ระหว่างครูผู้สอนนั้นเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิผล ทั้งนี้การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ (Success Indicators) และวิธีการประเมินผลก็เป็นส่วนสำคัญในการวัดคุณภาพและประสิทธิภาพของการนิเทศ (Zepeda, 2012) ภายหลังการดำเนินกิจกรรมตามแผนแล้ว การสะท้อนผลการนิเทศ (Reflective Practice) นับเป็นหัวใจสำคัญ เพราะเป็นโอกาสให้คณะผู้สอน ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาร่วมกันพินิจพิเคราะห์กระบวนการที่ได้กระทำไป วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค รวมถึงหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การนำผลสะท้อนนี้กลับมาพัฒนาปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษาในรอบถัดไป จะช่วยให้กระบวนการนิเทศกลุ่มมีความต่อเนื่องและยั่งยืน (Sergiovanni & Starratt, 2007)

4.3.4 ระดับของแผนการนิเทศการศึกษา

1) แผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา

แผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา หมายถึง แผนระยะยาว 5 ปี ของกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ที่กำหนดทิศทางการพัฒนาการนิเทศการศึกษาในระยะเวลา 5 ปีงบประมาณ โดยจัดทำให้สอดคล้องกับพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 (Porter, 1980; กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ซึ่งบางเขตพื้นที่จะบูรณาการไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยแผนนี้มีองค์ประกอบดังนี้

1.1) บทนำ เป็นการนำเสนอภาพรวมของแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา ความเป็นมา ความสำคัญ และกรอบแนวคิดในการจัดทำแผน

1.2) วัตถุประสงค์ ระบุเป้าหมายหลักที่ต้องการบรรลุผ่านการพัฒนาการนิเทศการศึกษาในระยะ 5 ปี เช่น การพัฒนาสมรรถนะครู การยกระดับคุณภาพผู้เรียน หรือการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

1.3) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ประกอบด้วย

1.3.1) สภาพแวดล้อมภายนอก เป็นการวิเคราะห์ด้วย STEP (Social, Technological, Economic, Political) ซึ่งเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ระดับมหภาคที่นิยมใช้ในการจัดการกลยุทธ์ เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลต่อการนิเทศการศึกษา เช่น นโยบายการศึกษาแห่งชาติ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี หรือสภาพเศรษฐกิจสังคม (Porter, 1980)

1.3.2) สภาพแวดล้อมภายใน เป็นการวิเคราะห์ด้วย 2S4M ได้แก่ โครงสร้าง (Structure) การบริการและผลิตภัณฑ์ (Service and Product) บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) ทั้งที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อน

1.3.4) การประเมินสภานภาพโดยใช้ SWOT Analysis เป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

1.3.5) การกำหนดทิศทาง การกำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์เป็นผลลัพธ์โดยตรงจากการประเมิน SWOT โดยเป็นการสร้างเข็มทิศระยะยาว (5 ปี) สำหรับกลุ่มนิเทศฯ เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายสูงสุด

(1) วิสัยทัศน์ (Vision) คือ ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Desired Future State) ซึ่งต้องการให้เกิดขึ้นจากการนิเทศการศึกษา เป็นการระบุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดและความเป็นเลิศที่ต้องการบรรลุเป้าหมาย

(2) พันธกิจ (Mission) คือ ภารกิจหลัก (Core Tasks) หรือขอบเขตการดำเนินงานที่สำคัญและจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์ที่วางไว้ เป็นการระบุถึงบทบาทหน้าที่หลักในการให้บริการนิเทศการศึกษา

(3) เป้าประสงค์ (Goals) คือ ผลลัพธ์หลักในระยะยาว (Long-Term Results) ที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากความสำเร็จของพันธกิจ เป็นการระบุถึงสิ่งที่องค์กรพยายามจะบรรลุให้สำเร็จภายในช่วงระยะเวลาของแผน เช่น การยกระดับสมรรถนะครูสู่ระดับมาตรฐานที่กำหนด เป็นต้น

1.3.6) การกำหนดกลยุทธ์

(1) วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives) คือ เป้าหมายย่อยที่วัดผลได้ (Measurable Sub-Goals) ภายใต้แต่ละกลยุทธ์ที่กำหนด เป็นการระบุสิ่งที่ต้องการทำให้สำเร็จอย่างเฉพาะเจาะจง (Specific)

(2) ตัวชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicators : KPIs) คือ เครื่องมือวัดผลลัพธ์ (Measurement Tools) ที่จะใช้ในการติดตามและประเมินว่าวัตถุประสงค์บรรลุผลหรือไม่ ตัวชี้วัดที่ดีต้องเป็นตัวเลขหรือค่าที่สามารถสะท้อนประสิทธิผลได้อย่างแท้จริง

(3) โครงการ/กิจกรรม (Projects/Activities) คือ งานปฏิบัติการ (Operational Tasks) ที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุตัวชี้วัดความสำเร็จที่ตั้งไว้ เป็นรายละเอียดของสิ่งที่ต้องทำในแต่ละวันหรือแต่ละช่วงเวลา

(4) เป้าหมาย (Targets) คือ ค่าเป้าหมาย (Specific Value) ที่ต้องการบรรลุสำหรับตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละช่วงเวลาที่กำหนดไว้ เช่น ค่าร้อยละที่ต้องบรรลุ จำนวนผู้เข้าร่วม หรือระดับคุณภาพที่ต้องผ่านเกณฑ์

1.3.7) รายงานการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา

รายงานการจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา ถือเป็นเอกสารสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นบันทึกอย่างเป็นทางการ (Official Documentation) เพื่อสรุปและยืนยันความถูกต้องของกระบวนการวางแผนทั้งหมด ซึ่งองค์ประกอบหลังของรายงาน มีดังนี้

(1) บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary) เป็นการสรุปสาระสำคัญของแผนและกระบวนการจัดทำเพื่อให้ผู้บริหารเข้าใจภาพรวมอย่างรวดเร็ว

(2) กระบวนการจัดทำแผน (Plan Formulation Process) เป็นการระบุขั้นตอนทั้งหมดที่ใช้ในการจัดทำแผนอย่างเป็นระบบ เช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การประเมิน SWOT และการกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ การอ้างอิงข้อมูล ระบุแหล่งที่มาของข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เพื่อแสดงให้เห็นว่าแผนอยู่บนฐานของหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based)

(3) การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง (Stakeholder Participation) เป็นการระบุผู้เข้าร่วม สรุปรายชื่อและบทบาทของคณะทำงานหรือผู้เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมในการจัดทำแผน รวมทั้งสรุปผลการรับฟังความคิดเห็น ชี้แจงถึงวิธีการ สร้างการมีส่วนร่วม และสรุปผลการรับฟังเพื่อแสดงให้เห็นถึงการยอมรับร่วมกัน (Shared Ownership)

(4) เอกสารแนบท้าย (Appendices) เป็นเอกสารหลักฐานสำคัญที่ใช้ประกอบการจัดทำแผน เช่น มติที่ประชุม ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม หรือเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

2) แผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี

แผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี หมายถึง แผนระยะสั้นของกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ที่แปลงยุทธศาสตร์และเป้าหมายจากแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา 5 ปี มาสู่การปฏิบัติในแต่ละปีงบประมาณ โดยกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมการนิเทศ วิธีการนิเทศ กลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาดำเนินการ งบประมาณ ผู้รับผิดชอบ ตัวชี้วัดความสำเร็จ และเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ เพื่อให้การดำเนินงานนิเทศการศึกษามีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และสามารถติดตามประเมินผลได้ (Glickman, Gordon & Ross-Gordon, 2018) โดยมีองค์ประกอบดังนี้

2.1) สภาพการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่ ประกอบด้วยความสำคัญและความเป็นมา สภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาของพื้นที่

2.2) ขอบข่ายการนิเทศ ภารกิจตามกรอบงานของกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลทางการศึกษา แบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

2.2.1) นโยบายเป็นฐาน (Agenda Based) งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามนโยบายและจุดเน้นของต้นสังกัด โดยเป็นงานที่ตอบสนองต่อทิศทางและเป้าหมายเร่งด่วนของประเทศหรือองค์กร เช่น การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ หรือการขับเคลื่อนหลักสูตรฐานสมรรถนะ

2.2.2) ภารกิจเป็นฐาน (Function Based) งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามภารกิจหลักหรือกลุ่มงานที่ตนเองรับผิดชอบตามโครงสร้างองค์กร เช่น กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม

และเทคโนโลยีทางการศึกษา หรืองานกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนเองรับผิดชอบ เช่น ปฐมวัย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

2.2.3) พื้นที่เป็นฐาน (Area Based) งานที่ศึกษานิเทศก์ขับเคลื่อนตามพื้นที่หรือขอบเขตความรับผิดชอบเชิงภูมิศาสตร์ เช่น สถานศึกษา เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน สหวิทยาเขต เป็นต้น

2.3) แผนการนิเทศการศึกษา

2.3.1) วัตถุประสงค์การจัดทำแผน คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายหลักที่ต้องการบรรลุจากการดำเนินงานนิเทศในรอบปีนั้น ๆ วัตถุประสงค์ที่ดีควรมีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา เช่น การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ และเน้นการพัฒนาคุณภาพครู และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

2.3.2) เป้าหมายเชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ คือ การกำหนดผลลัพธ์สุดท้าย (End Results) ที่ต้องการให้เกิดจากแผนงาน

1) เป้าหมายเชิงปริมาณ (Quantitative Targets) ตัวเลขสามารถวัดได้ (Measurable) และกำหนดเป็นค่าเฉพาะ เช่น ร้อยละ 85 ของครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

2) เป้าหมายเชิงคุณภาพ (Qualitative Targets) ระดับคุณภาพหรือมาตรฐานที่ต้องการบรรลุ เช่น ระดับความพึงพอใจของครูต่อการนิเทศ และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในสถานศึกษา

2.3.3) ขอบเขตของการนิเทศ (กลุ่มเป้าหมาย ประเด็นการนิเทศ ระยะเวลา)

1) กลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ระบุประเภทและจำนวนของบุคลากรที่จะเข้ารับการนิเทศอย่างเฉพาะเจาะจง เช่น ครูผู้สอนกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ และผู้บริหารใหม่

2) ประเด็นการนิเทศ (Supervision Focus Areas) ระบุหัวข้อหลักในการนิเทศที่สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาและนโยบายเร่งด่วน เช่น การออกแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้)

3) ระยะเวลา (Timeframe) กำหนดช่วงเวลาที่แน่นอนในการดำเนินงานของแต่ละกิจกรรม เช่น ปีงบประมาณ, ไตรมาส

2.3.4) ตัวชี้วัดความสำเร็จ เป็นการกำหนด เครื่องมือวัดผลลัพธ์ ที่จะใช้ในการติดตามและประเมินความก้าวหน้าของวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตัวชี้วัดที่ดีควรมีความน่าเชื่อถือและสะท้อนถึงประสิทธิผล (Effectiveness) ของการนิเทศอย่างแท้จริง

2.3.5) รูปแบบการนิเทศ/กระบวนการนิเทศ/ขั้นตอนการนิเทศ/เทคนิคการนิเทศ

1) รูปแบบการนิเทศ (Supervision Model) เลือกว่าจะใช้รูปแบบใดเป็นหลัก เช่น การนิเทศทางคลินิก (Clinical Supervision) และการโค้ช (Coaching)

2) กระบวนการ/ขั้นตอนการนิเทศ (Supervision Process) ระบุขั้นตอนการดำเนินงานหลักตามหลักวิชาการ เช่น การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล

3) เทคนิคการนิเทศ (Supervision Techniques) ระบุเครื่องมือหรือวิธีการปฏิบัติงานที่ใช้ เช่น การสังเกตชั้นเรียน และการจัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

2.3.6) โครงการ/กิจกรรมการนิเทศการศึกษา เป็นการระบุรายละเอียดของโครงการ หรือกิจกรรมที่จะดำเนินการภายใต้กลยุทธ์ที่กำหนด โดยโครงการแต่ละรายการต้องระบุวัตถุประสงค์ย่อย ผู้รับผิดชอบ งบประมาณ และผลผลิต (Outputs) ที่คาดหวัง เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนปฏิบัติการ (Action Plan)

2.3.7) ปฏิทินการนิเทศ เป็นการกำหนด ตารางเวลา (Timeline) ที่ชัดเจนสำหรับทุกกิจกรรม โดยระบุวันที่หรือช่วงเวลาที่ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้น เพื่อให้ทุกฝ่ายสามารถติดตามความก้าวหน้า (Progress) และเตรียมความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมนิเทศได้อย่างถูกต้องและเป็นระบบ

3) แผนการนิเทศรายบุคคล

แผนการนิเทศรายบุคคล หมายถึง แผนการปฏิบัติงานนิเทศของศึกษานิเทศก์แต่ละบุคคลที่จัดทำขึ้นจากแผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี โดยระบุหน้าที่ความรับผิดชอบ กิจกรรมการนิเทศที่รับผิดชอบ สถานศึกษาหรือกลุ่มเป้าหมายที่นิเทศ กำหนดการนิเทศในแต่ละครั้ง วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ รวมทั้งการจัดเก็บข้อมูลและการรายงานผล เพื่อให้การปฏิบัติงานนิเทศของศึกษานิเทศก์แต่ละคนมีทิศทางที่ชัดเจน ครอบคลุมหน้าที่รับผิดชอบ และสามารถบริหารจัดการเวลาในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Zepeda, 2012 ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) โดยมีองค์ประกอบดังนี้

3.1) สภาพการจัดการศึกษา ประกอบด้วยความสำคัญและความเป็นมา สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของพื้นที่ความรับผิดชอบ

3.2) ขอบข่ายการนิเทศที่รับผิดชอบ ประกอบด้วย

3.2.1) นโยบายและจุดเน้นกระทรวงศึกษาธิการ

3.2.2) นโยบายและจุดเน้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2.3) นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3.2.4) เป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

3.3) แผนการนิเทศการศึกษา ประกอบด้วย

3.3.1) วัตถุประสงค์

3.3.2) เป้าหมายเชิงปริมาณ/เชิงคุณภาพ

3.3.3) ขอบเขตของการนิเทศ (กลุ่มเป้าหมาย ประเด็นการนิเทศ ระยะเวลา)

3.3.4) ตัวชี้วัดความสำเร็จ

3.3.5) รูปแบบการนิเทศ/กระบวนการนิเทศ/ขั้นตอนการนิเทศ/เทคนิคการนิเทศ

3.3.6) โครงการ/กิจกรรมการนิเทศการศึกษา

3.3.7) ปฏิทินการนิเทศ

การจัดทำแผนการนิเทศทั้ง 3 ระดับนี้เป็นกระบวนการเชิงระบบที่มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันของชุมชนวิชาชีพครูผ่านการกำหนดเป้าหมาย การวิเคราะห์บริบท การออกแบบกิจกรรม การประเมินผลตลอดจนการสะท้อนผลเพื่อการปรับปรุง เป็นกลไกที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง (Sergiovanni & Starratt, 2007; สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2562)

ตัวอย่างแบบฟอร์มแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา

ส่วนที่ 1 สภาพการจัดการศึกษา

- ความสำคัญและความเป็นมา บริบทของเขตพื้นที่การศึกษา

.....

.....

- ข้อมูลโรงเรียนในสังกัด

.....

.....

- ผลการดำเนินงาน 5 ปีการศึกษาที่ผ่านมา

.....

.....

- ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก

.....

.....

- ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน

.....

.....

- ผลการประเมินสภานภาพ

1) จุดแข็ง (Strengths)

.....

2) จุดอ่อน (Weaknesses)

.....

3) โอกาส (Opportunities)

.....

4) อุปสรรค (Threats)

.....

- การกำหนดทิศทาง

1) วิสัยทัศน์ (Vision)

.....

2) พันธกิจ (Mission)

.....

3) เป้าประสงค์ (Goals)

.....

- การกำหนดกลยุทธ์

1) ชื่อกลยุทธ์

.....

2) วัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Objectives)

.....

3) ตัวชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicators : KPIs)

.....

4) โครงการ/กิจกรรม (Projects/Activities)

.....

5) เป้าหมาย (Targets)

.....

6) งบประมาณ Budgets)

.....

7) ผู้รับผิดชอบ

.....

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหน่วยงานในการจัดทำแผนพัฒนาการนิเทศ

ตัวอย่างแบบฟอร์มแผนปฏิบัติการนิเทศประจำปี

การเขียนแผนการนิเทศการศึกษาของกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

แผนปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. .....

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

1.1 ชื่อหน่วยงาน กลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา

1.2 จำนวนบุคลากร

- ศึกษานิเทศก์ ..... คน
- บุคลากรสนับสนุน ..... คน

1.3 จำนวนสถานศึกษาในความรับผิดชอบ:

- โรงเรียนในสังกัด ..... โรงเรียน
- แบ่งเป็น ระดับปฐมวัย ..... แห่ง / ประถมศึกษา ..... แห่ง / มัธยมศึกษา ..... แห่ง

1.4 ช่วงเวลาดำเนินการ 1 ตุลาคม พ.ศ. ..... - 30 กันยายน พ.ศ. .....

ส่วนที่ 2 สภาพการจัดการศึกษา

2.1 ผลการดำเนินงานปีที่ผ่านมา

ประเด็น	เป้าหมาย	ผลที่เกิดขึ้น	ร้อยละความสำเร็จ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน			
คุณภาพครูผู้สอน			
การบริหารจัดการ			

2.2 จุดแข็ง (Strengths)

1. .....
2. .....
3. .....

2.3 จุดที่ควรพัฒนา (Weaknesses)

1. .....
2. .....
3. .....

2.4 ปัญหาและอุปสรรค.....

ส่วนที่ 3 นโยบายและจุดเน้น

3.1 นโยบายกระทรวงศึกษาธิการ

1. .....
2. .....
3. .....

3.2 นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. .....
2. .....
3. .....

3.3 นโยบายและจุดเน้นของเขตพื้นที่การศึกษา

1. .....
2. .....
3. .....

3.4 จุดเน้น Quick Win ประจำปี

1. การลดภาระงานครู
2. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
3. การปรับปรุงการจัดการเรียนรู้
4. การส่งเสริมการอ่าน
5. การพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และทักษะที่จำเป็น
6. การเพิ่มโอกาสและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

.....

ส่วนที่ 4 แผนการนิเทศการศึกษา

4.1 วัตถุประสงค์

1. .....
2. .....
3. .....

4.2 เป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายในการนิเทศ ได้แก่.....

เชิงปริมาณ

1. ครูได้รับการนิเทศ ..... คน คิดเป็น ร้อยละ .....
2. โรงเรียนได้รับการนิเทศ .....แห่ง คิดเป็น ร้อยละ .....
3. จำนวนโครงการ/กิจกรรม ..... โครงการ

เชิงคุณภาพ

1. ครูมีสมรรถนะตามมาตรฐาน ..... คน คิดเป็น ร้อยละ .....
2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น ..... คน คิดเป็น ร้อยละ .....
3. ความพึงพอใจต่อการนิเทศ ระดับ ..... คิดเป็น ร้อยละ .....

4.3 ขอบเขตการนิเทศ

4.3.1 นโยบายเป็นฐาน (Agenda Based)

1. .....
2. .....

4.3.2 ภารกิจเป็นฐาน (Function Based)

1. กลุ่มงานพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและกระบวนการเรียนรู้
2. กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา
3. กลุ่มงานส่งเสริมพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
4. กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา
5. กลุ่มงานนิเทศติดตาม และประเมินผลระบบการบริหารจัดการศึกษา
6. กลุ่มงานเลขานุการ คณะกรรมการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศการศึกษา
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้ .....

4.3.3 พื้นที่เป็นฐาน (Area Based)

1. จำนวนสถานศึกษา ..... แห่ง
2. จำนวนเครือข่าย PLC ..... เครือข่าย
3. จำนวนสหวิทยาเขต ..... สหวิทยาเขต

4.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPIs)

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	วิธีการวัด	เครื่องมือ
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

ส่วนที่ 5 รูปแบบและกระบวนการนิเทศ

5.1 รูปแบบการนิเทศ

☐ การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision)

☐ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร (Collegial Supervision)

☐ การนิเทศแบบพัฒนา (Developmental Supervision)

☐ การโค้ชและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching and Mentoring)

☐ รูปแบบการนิเทศที่ได้รับการพัฒนา.....

☐ อื่นๆ ระบุ .....

5.2 กระบวนการนิเทศ (กำหนดได้ตามบริบท)

1. ขั้นการวางแผน (Planning)
2. ขั้นการให้ความรู้ก่อนดำเนินการ (Pre-Service)
3. ขั้นการปฏิบัติงานนิเทศ (Implementation)
4. ขั้นการสร้างเสริมกำลังใจ (Encouragement)
5. ขั้นการประเมินผล (Evaluation)

5.3 เทคนิคการนิเทศ

5.3.1 เทคนิครายบุคคล

☐ การเยี่ยมชั้นเรียน ☐ การให้คำปรึกษา ☐ การประชุมเดี่ยว ☐ การสอนแบบพี่เลี้ยง

☐ อื่นๆ ระบุ .....

5.3.2 เทคนิคกลุ่ม

☐ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ☐ การประชุมทางวิชาการ ☐ การสาธิตการสอน

☐ ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ☐ อื่นๆ ระบุ.....

ส่วนที่ 6 โครงการ/กิจกรรมการนิเทศ

ตารางสรุปโครงการ/กิจกรรม

ลำดับ	ชื่อโครงการ/กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	งบประมาณ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1					
2					
3					
4					
รวม					

รายละเอียดโครงการ (แนบท้าย)

ส่วนที่ 7 ปฏิทินการนิเทศ

เดือน	กิจกรรม	กลุ่มเป้าหมาย	ผู้รับผิดชอบ	หมายเหตุ
ตุลาคม				
พฤศจิกายน				
ธันวาคม				
มกราคม				
กุมภาพันธ์				
มีนาคม				
เมษายน				
พฤษภาคม				
มิถุนายน				
กรกฎาคม				
สิงหาคม				
กันยายน				

ส่วนที่ 8 งบประมาณ

8.1 งบประมาณรวม ..... บาท

8.2 รายละเอียดงบประมาณ

รายการ	จำนวน	หน่วย	ราคา/หน่วย	รวม
ค่าตอบแทน				
- วิทยากร				
- เจ้าหน้าที่				
ค่าใช้สอย				
- ค่าอาหาร				
- ค่าที่พัก				
- ค่าพาหนะ				
ค่าวัสดุ				
- เอกสาร				
- สื่อการเรียนรู้				
รวมทั้งสิ้น				

แหล่งงบประมาณ ☐ งบประมาณแผ่นดิน ☐ งบประมาณเงินอุดหนุน ☐ อื่นๆ ระบุ .....

ส่วนที่ 9 การติดตาม ประเมินผล และรายงาน

9.1 การติดตามและประเมินผล

1. ติดตามรายไตรมาส ครั้งที่ 1-4
2. ประเมินกลางปี เดือน .....
3. ประเมินสิ้นปี เดือน .....

9.2 เครื่องมือที่ใช้

1. แบบสังเกตการสอน
2. แบบสัมภาษณ์
3. แบบประเมินความพึงพอใจ
4. แบบรายงานผลการนิเทศ
5. อื่นๆ ระบุ .....

9.3 การรายงานผล

1. รายงานความก้าวหน้ารายไตรมาส
2. รายงานผลการดำเนินงานประจำปี

9.4 การเผยแพร่ผลงาน

9.5 การนำผลไปใช้

1. ปรับปรุงแผนการนิเทศในรอบถัดไป
2. พัฒนานวัตกรรมการนิเทศ
3. แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ Best Practices

ผู้จัดทำแผน

(.....)

ตำแหน่ง .....

วันที่ ..... / ..... / .....

ผู้เห็นชอบ

(.....)

ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

วันที่ ..... / ..... / .....

ผู้อนุมัติ

(.....)

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

วันที่ ..... / ..... / .....

ตัวอย่างแบบฟอร์มแผนการนิเทศรายบุคคล

แผนการนิเทศการศึกษารายบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. .....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลศึกษานิเทศก์

1.1 ข้อมูลส่วนตัว

1. ชื่อ-นามสกุล .....
2. ตำแหน่ง .....วิทยฐานะ.....
3. วุฒิการศึกษา .....
4. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน .....

1.2 ข้อมูลการปฏิบัติงาน

1. สังกัด .....
2. ประสบการณ์การนิเทศ ..... ปี
3. รางวัล/ผลงานที่โดดเด่น .....

1.3 การพัฒนาตนเอง (ปีที่ผ่านมา)

1. การอบรม/สัมมนา ..... ครั้ง
2. การศึกษาดูงาน ..... ครั้ง
3. การนำเสนอผลงาน ..... ครั้ง ได้แก่.....

ส่วนที่ 2 ขอบข่ายความรับผิดชอบ

2.1 นโยบายและจุดเน้นที่รับผิดชอบ

ระดับกระทรวงศึกษาธิการ

☐ .....

☐ .....

ระดับ สพฐ.

☐ .....

☐ .....

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

☐ .....

☐ .....

2.2 ภารกิจตามกรอบงาน

2.2.1 นโยบายเป็นฐาน (Agenda Based)

1. .....
2. .....

2.2.2 ภารกิจเป็นฐาน (Function Based)

กลุ่มงานที่รับผิดชอบ

☐ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

☐ วัดและประเมินผลการศึกษา

☐ ส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

☐ นิเทศ ติดตามและประเมินผลระบบบริหารจัดการศึกษา

☐ ส่งเสริมและพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา

☐ เลขานุการ ก.ต.ป.น.

กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ

☐ ปฐมวัย ☐ ภาษาไทย ☐ คณิตศาสตร์ ☐ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

☐ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ☐ สุขศึกษาและพลศึกษา ☐ ศิลปะ

☐ การงานอาชีพ ☐ ภาษาต่างประเทศ ☐ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.2.3 พื้นที่เป็นฐาน (Area Based)

โรงเรียนที่รับผิดชอบ ..... โรงเรียน

ลำดับ	ชื่อโรงเรียน	ระดับการศึกษา	จำนวนครู	หมายเหตุ
1				
2				
3				
...				

เครือข่ายที่รับผิดชอบ

- เครือข่าย PLC ..... เครือข่าย
- สหวิทยาเขต ..... แห่ง

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน

3.1 จุดแข็งของพื้นที่รับผิดชอบ

1. .....
2. .....
3. .....

3.2 จุดที่ควรพัฒนา

1. .....
2. .....
3. .....

3.3 ความต้องการในการพัฒนา (จากการสำรวจ/การประเมิน)

1. .....
2. .....
3. .....

ส่วนที่ 4 แผนการนิเทศการศึกษา

4.1 วัตถุประสงค์

1. .....
2. .....
3. .....

4.2 เป้าหมาย

เชิงปริมาณ

- ครูได้รับการนิเทศ ..... คน คิดเป็นร้อยละ .....
- โรงเรียนได้รับการนิเทศ ..... แห่ง คิดเป็นร้อยละ .....
- จำนวนครั้งการนิเทศ ..... ครั้ง

เชิงคุณภาพ:

- ครูมีสมรรถนะเพิ่มขึ้น ..... คน คิดเป็นร้อยละ .....
- คุณภาพการสอนดีขึ้น ..... คน คิดเป็นร้อยละ .....
- ความพึงพอใจของครู ระดับ .....

4.3 ขอบเขตการนิเทศ

กลุ่มเป้าหมาย

- ครูผู้สอน ..... คน
- ผู้บริหาร ..... คน

ประเด็นการนิเทศ

1. .....
2. .....
3. .....

ระยะเวลา 1 ตุลาคม พ.ศ. ..... - 30 กันยายน พ.ศ. .....

4.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จ

ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีการวัด	เครื่องมือ
1.			
2.			
3.			

ส่วนที่ 5 รูปแบบและวิธีการนิเทศ

5.1 รูปแบบการนิเทศที่ใช้

☐ การนิเทศแบบคลินิก ☐ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร

☐ การโค้ชและการเป็นพี่เลี้ยง ☐ การนิเทศผ่าน PLC

☐ รูปแบบการนิเทศที่ผู้นิเทศพัฒนาขึ้น.....

☐ อื่นๆ ระบุ .....

5.2 เทคนิคการนิเทศ

เทคนิครายบุคคล

☐ การเยี่ยมชั้นเรียน

☐ การให้คำปรึกษา

☐ การประชุมเดี่ยว

☐ อื่นๆ ระบุ .....

เทคนิคกลุ่ม

☐ การประชุมเชิงปฏิบัติการ ..... ครั้ง

☐ การสาธิตการสอน..... ครั้ง

☐ PLC..... ครั้ง

☐ อื่นๆ ระบุ .....

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ

1. แบบสังเกตการสอน
2. แบบสัมภาษณ์ครู
3. แบบประเมินคุณภาพการสอน
4. แบบรายงานผลการนิเทศ
5.……

ส่วนที่ 6 โครงการ/กิจกรรมที่รับผิดชอบ

ตารางสรุปโครงการ/กิจกรรม

ลำดับ	ชื่อโครงการ/กิจกรรม	บทบาท	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	สถานะ
1		☐ หัวหน้าโครงการ ☐ ผู้ร่วมงาน			
2		☐ หัวหน้าโครงการ ☐ ผู้ร่วมงาน			
3		☐ หัวหน้าโครงการ ☐ ผู้ร่วมงาน			

ส่วนที่ 7 ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางแสดงกิจกรรมรายเดือน

สัปดาห์/เดือน	กิจกรรม	สถานที่	กลุ่มเป้าหมาย	หมายเหตุ
ตุลาคม 2568				
พฤศจิกายน 2568				
ธันวาคม 2568				
มกราคม 2569				
กุมภาพันธ์ 2569				
…				

(ทำครบทุกเดือนตลอดปีงบประมาณ)

ส่วนที่ 8 การจัดเก็บข้อมูลและการรายงาน

8.1 ระบบการจัดเก็บข้อมูล

☐ เอกสาร (แฟ้มกระดาษ) ☐ ระบบดิจิทัล (Google Drive, Cloud) ☐ ระบบ Big Data

☐ อื่นๆ ระบุ .....

8.2 การรายงานผล

รายงานรายไตรมาส

1. ไตรมาสที่ 1 เดือน .....
2. ไตรมาสที่ 2 เดือน .....
3. ไตรมาสที่ 3 เดือน .....
4. ไตรมาสที่ 4 เดือน .....
5. รายงานประจำปี เดือน .....

8.3 การนำเสนอผลงาน

1. นำเสนอในที่ประชุมกลุ่มนิเทศ
2. เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์/Social Media
3. นำเสนอในเวทีวิชาการ

ส่วนที่ 9 การติดตามและประเมินผล

9.1 วิธีการติดตาม

1. ติดตามด้วยตนเอง (รายเดือน)
2. ติดตามโดยผู้บังคับบัญชา (รายไตรมาส)
3. ประเมินผลการปฏิบัติงาน (กลางปี/สิ้นปี)

9.2 เครื่องมือติดตาม

1. แบบบันทึกการปฏิบัติงาน
2. แบบรายงานความก้าวหน้า
3. แบบประเมินตนเอง
4. แบบประเมินผู้บังคับบัญชา

10.3 เกณฑ์การประเมิน

ระดับ	คะแนน	คำอธิบาย
ดีเยี่ยม	90-100	บรรลุเป้าหมายเกินกว่าที่กำหนด
ดีมาก	80-89	บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด
ดี	70-79	บรรลุเป้าหมายส่วนใหญ่
พอใช้	60-69	บรรลุเป้าหมายบางส่วน
ปรับปรุง	ต่ำกว่า 60	ไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

ผู้จัดทำแผน

(.....)

ตำแหน่ง .....

วันที่ ..... / ..... / .....

ผู้เห็นชอบ

(.....)

ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

วันที่ ..... / ..... / .....

ผู้อนุมัติ

(.....)

ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

วันที่ ..... / ..... / .....

ตัวอย่างแผนการนิเทศการศึกษารายบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

แผนการนิเทศการศึกษารายบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

ส่วนที่ 1 ข้อมูลศึกษานิเทศก์

1.1 ข้อมูลส่วนตัว

1. ชื่อ-นามสกุล นางวลัยพร อ่อนพฤกษ์ภูมิ
2. ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะ ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
3. วุฒิการศึกษา ครุศาสตร์มหาบัณฑิต หลักสูตรและการสอน
4. ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
    - การนิเทศการศึกษาด้วยกระบวนการ FIRST Model
    - การพัฒนารูปแบบโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC) และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning

1.2 ข้อมูลการปฏิบัติงาน

1. สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1
2. ประสบการณ์การนิเทศ 8 ปี
3. รางวัล/ผลงานที่โดดเด่น
    - รางวัล Silver Award ในการประกวดการนำเสนองานวิจัย (FIRST Model) (ปี 2565)

1.3 การพัฒนาตนเอง (ปีที่ผ่านมา)

1. การอบรม/สัมมนา 30 ครั้ง
2. การศึกษาดูงาน 10 ครั้ง
3. การนำเสนอผลงาน 3 ครั้ง ได้แก่ การนำเสนอนวัตกรรม FIRST Model ในเวทีวิชาการ

ส่วนที่ 2 ขอบข่ายความรับผิดชอบ

2.1 นโยบายและจุดเน้นที่รับผิดชอบ

- **ระดับกระทรวงศึกษาธิการ**

  ☑ นโยบายการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Active Learning)

- **ระดับ สพฐ.**

  ☑ การพัฒนาความฉลาดรู้ (Literacy) เพื่อรองรับ PISA 2025

- ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

☑ การขับเคลื่อนโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (School as Learning Community : SLC)

☑ การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการอ่านออกเขียนได้

2.2 ภารกิจตามกรอบงาน

2.2.1 นโยบายเป็นฐาน (Agenda Based)

1. การพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาด้วย FIRST Model
2. การนิเทศและติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการอ่านออกเขียนได้

2.2.2 ภารกิจเป็นฐาน (Function Based)

- กลุ่มงานที่รับผิดชอบ

☑ พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

☐ วัดและประเมินผลการศึกษา

☑ ส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี

☐ นิเทศ ติดตามและประเมินผลระบบบริหารจัดการศึกษา

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบ

☐ ปฐมวัย

☑ ภาษาไทย

2.2.3 พื้นที่เป็นฐาน (Area Based)

- โรงเรียนที่รับผิดชอบ 15 โรงเรียน
- เครือข่ายที่รับผิดชอบ
  - เครือข่าย PLC 88 เครือข่าย
  - สหวิทยาเขต 4 แห่ง

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน

3.1 จุดแข็งของพื้นที่รับผิดชอบ

1. ศึกษานิเทศก์มีนวัตกรรมการนิเทศที่ได้รับการยอมรับและมีประสิทธิภาพ (FIRST Model)
2. มีโรงเรียนในสังกัดที่สามารถเป็นต้นแบบการจัดการเรียนรู้แบบ SLC และ Active Learning

3.2 จุดที่ควรพัฒนา

1. สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการอ่านออกเขียนได้ของครูภาษาไทยยังต้องได้รับการยกระดับ
2. การขยายผลการสร้างกระบวนการ PLC/SLC ให้ครอบคลุมและยั่งยืนในทุกโรงเรียน

3.3 ความต้องการในการพัฒนา (จากการสำรวจ/การประเมิน)

1. การพัฒนารูปแบบการนิเทศที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
2. ครูมีความต้องการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning

ส่วนที่ 4 แผนการนิเทศการศึกษา

4.1 วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการนิเทศการสอนตามแนวคิด SLC ด้วย FIRST Model ให้มีประสิทธิภาพ
2. เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการอ่านออกเขียนได้ของครูภาษาไทย
3. เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะพลเมืองรุ่นใหม่

4.2 เป้าหมาย

- เชิงปริมาณ
    - ครูได้รับการนิเทศ 88 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ของครูทั้งหมด
    - โรงเรียนได้รับการนิเทศ 88 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 80
- เชิงคุณภาพ:
    - ครูภาษาไทยมีสมรรถนะการสอนทักษะการอ่านออกเขียนได้เพิ่มขึ้น
    - คุณภาพการสอนแบบ Active Learning ในโรงเรียนดีขึ้น

4.3 ขอบเขตการนิเทศ

1) กลุ่มเป้าหมาย ครูผู้สอนภาษาไทย, ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 176 คน

2) ประเด็นการนิเทศ

2.1 การนิเทศการสอนตามแนวคิดโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC)

2.2 การพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้

3) ระยะเวลา 1 ตุลาคม พ.ศ. 2568 - 30 กันยายน พ.ศ. 2569

4.4 ตัวชี้วัดความสำเร็จ

ลำดับ	ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีการวัด	เครื่องมือ
1.	การใช้กระบวนการนิเทศ	ร้อยละ 80 ของครูและผู้บริหารนำกระบวนการ FIRST Model ไปใช้	ประเมินการดำเนินงาน	แบบรายงาน/แบบประเมินตนเอง
2.	สมรรถนะครู	ร้อยละ 75 ของครูภาษาไทยมีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการอ่านออกเขียนได้เพิ่มขึ้น	วัดสมรรถนะครู	แบบประเมินสมรรถนะครู
3.	ผลลัพธ์ผู้เรียน	คะแนนเฉลี่ยทักษะการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนเพิ่มขึ้น	วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	แบบรายงานผลสัมฤทธิ์

ส่วนที่ 5 รูปแบบและวิธีการนิเทศ

5.1 รูปแบบการนิเทศที่ใช้

☐ การนิเทศแบบคลินิก

☐ การนิเทศแบบกัลยาณมิตร

☑ การโค้ชและการเป็นพี่เลี้ยง (Coaching/Mentoring)

☑ การนิเทศผ่าน PLC

☑ รูปแบบการนิเทศที่ผู้นิเทศพัฒนาขึ้น: การพัฒนารูปแบบนิเทศการสอนตามแนวคิด SLC ด้วยกระบวนการ FIRST Model

5.2 เทคนิคการนิเทศ

เทคนิครายบุคคล: ☑ การเยี่ยมชั้นเรียน, ☑ การให้คำปรึกษา, ☑ การประชุมเดี่ยว

เทคนิคกลุ่ม: ☑ การประชุมเชิงปฏิบัติการ, ☑ PLC (Lesson Study)

5.3 เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ

1. แบบสังเกตการสอน
2. แบบสัมภาษณ์ครู
3. แบบประเมินคุณภาพการสอน
4. แบบรายงานผลการนิเทศ
5. แบบประเมินความก้าวหน้าการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (SLC)

ส่วนที่ 6 โครงการ/กิจกรรมที่รับผิดชอบ

ตารางสรุปโครงการ/กิจกรรม

ลำดับ	ชื่อโครงการ/กิจกรรม	บทบาท	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	สถานะ
1	โครงการพัฒนาสมรรถนะทักษะการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะการอ่านออกเขียนได้ของครูภาษาไทย	☑ หัวหน้าโครงการ	ครูผู้สอนภาษาไทย, ผู้บริหารสถานศึกษา	ต.ค. 2568 - ก.ย. 2569	ดำเนินการ

ส่วนที่ 7 ปฏิทินการปฏิบัติงาน

ตารางแสดงกิจกรรมรายเดือน

สัปดาห์/เดือน	กิจกรรม	สถานที่	กลุ่มเป้าหมาย	หมายเหตุ
ต.ค.-68	1. การวางแผนและประเมินสภาพปัจจุบัน	สพป./โรงเรียน	ศึกษานิเทศก์/ผู้บริหาร	จัดทำแผนรายบุคคล, สำรวจและวิเคราะห์จุดที่ควรพัฒนา
	2. ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจนวัตกรรม	สพป./ออนไลน์	ผู้บริหารและครูแกนนำ	
พ.ย.-68	1. อบรมเชิงปฏิบัติการ Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะภาษาไทย	ศูนย์เครือข่าย/สพป.	ครูผู้สอนภาษาไทย	
	2. การนิเทศชี้แจงแนวทางการสร้าง PLC/Lesson Study ในโรงเรียน	โรงเรียน	ผู้บริหาร/ครูผู้สอน	

สัปดาห์/เดือน	กิจกรรม	สถานที่	กลุ่มเป้าหมาย	หมายเหตุ
ธ.ค.-68	1. การนิเทศแบบ Coaching (Co-Research) ระยะที่ 1	ห้องเรียน (กลุ่มเป้าหมาย)	ครูภาษาไทย	สังเกตการสอนครั้งที่ 1 พร้อมให้คำปรึกษารายบุคคล (Coaching)
	2. การจัดทำและเผยแพร่สื่อ/นวัตกรรมการสอนภาษาไทย	สพป./ออนไลน์	ครูผู้สอนทุกคน	ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมช่วยในการจัดการเรียนรู้
ม.ค.-69	1. การขับเคลื่อน SLC/PLC (Lesson Study) รอบที่ 1	โรงเรียน	ครูผู้สอน	พาคิด พาทำ ครูร่วมกันวางแผน, สังเกตการสอน, สะท้อนผล
	2. การติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลางภาคเรียน	โรงเรียน	ครู/นักเรียน	ตรวจสอบความก้าวหน้าทักษะการอ่านออกเขียนได้
ก.พ.-69	1. การนิเทศ และการให้ข้อมูลย้อนกลับเชิงลึก	ห้องเรียน (กลุ่มเป้าหมาย)	ครูภาษาไทย	สังเกตการสอนครั้งที่ 2 เน้นการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ
	2. การจัดทำ รายงานความก้าวหน้า	สพป.	ผู้บังคับบัญชา	รวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ผล และเตรียมแผนขยายผล
มี.ค.-69	1. เวทีนำเสนอผลงาน (Best Practice) SLC/Active Learning	สพป.	ครูผู้สอน/ผู้บริหาร	แลกเปลี่ยนเรียนรู้และยกย่องเชิดชูครูที่มีผลงานโดดเด่น
ก.ย.-69	1. การจัดทำรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ 2569	สพป.	ผู้บังคับบัญชา	สรุปผลการดำเนินงานตลอดปี และวางแผนสำหรับปีต่อไป

ส่วนที่ 8 การจัดเก็บข้อมูลและการรายงาน

8.1 ระบบการจัดเก็บข้อมูล

☑ เอกสาร (แฟ้มกระดาษ) ☑ ระบบดิจิทัล (Google Drive, Cloud) ☐ ระบบ Big Data

☐ อื่นๆ ระบุ .....

8.2 การรายงานผล

รายงานรายไตรมาส

1. ไตรมาสที่ 1 เดือน .....
2. ไตรมาสที่ 2 เดือน .....
3. ไตรมาสที่ 3 เดือน .....
4. ไตรมาสที่ 4 เดือน .....
5. รายงานประจำปี เดือน .....

8.3 การนำเสนอผลงาน

1. นำเสนอในที่ประชุมกลุ่มนิเทศ
2. เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์/Social Media
3. นำเสนอในเวทีวิชาการ

ส่วนที่ 9 การติดตามและประเมินผล

9.1 วิธีการติดตาม

1. ติดตามด้วยตนเอง (รายเดือน)
2. ติดตามโดยผู้บังคับบัญชา (รายไตรมาส)
3. ประเมินผลการปฏิบัติงาน (กลางปี/สิ้นปี)

9.2 เครื่องมือติดตาม

1. แบบบันทึกการปฏิบัติงาน
2. แบบรายงานความก้าวหน้า
3. แบบประเมินตนเอง
4. แบบประเมินผู้บังคับบัญชา

ส่วนที่ 10 เกณฑ์การประเมิน

ระดับ	คะแนน	คำอธิบาย
ดีเยี่ยม	90-100	บรรลุเป้าหมายเกินกว่าที่กำหนด
ดีมาก	80-89	บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด
ดี	70-79	บรรลุเป้าหมายส่วนใหญ่
พอใช้	60-69	บรรลุเป้าหมายบางส่วน
ปรับปรุง	ต่ำกว่า 60	ไม่บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

4.4 โครงการนิเทศการศึกษา

โครงการนิเทศการศึกษา หมายถึง การวางแผนล่วงหน้าที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยหลาย กิจกรรมที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานและคาดหวังที่จะได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า แต่ละโครงการมีเป้าหมายเพื่อการผลิตหรือการให้บริการเพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพของแผนงาน การเขียนโครงการจึงเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการวางแผนที่จะทำให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

4.4.1 หลักการของโครงการนิเทศการศึกษา

1) ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered Approach) การนิเทศการศึกษามุ่งให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาพัฒนากระบวนการสอนที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนแต่ละคน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ในชีวิตจริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

2) การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (Participatory Approach) การนิเทศมุ่งเน้นการทำงานแบบบูรณาการระหว่างผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อสะท้อนแนวคิดการบริหารแบบเครือข่าย เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันแก้ปัญหา

3) พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (Professional Development) การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพวิชาชีพของครู โดยจัดให้มีการฝึกอบรม สัมมนา การวิจัยในชั้นเรียน และกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อให้ครูพัฒนาทักษะและวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กรมวิชาการ, 2544)

4) การใช้ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน (Data-Driven Instruction) การนิเทศใช้ข้อมูลจากการประเมินผลนักเรียน สภาพการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมทางการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนา ปรับปรุงแก้ไข และส่งเสริมให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

4.4.2 แนวคิดของโครงการนิเทศการศึกษา

1) แนวคิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) การนิเทศเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่หยุดยั้ง มุ่งหวังให้ครูและสถานศึกษามองเห็นจุดแข็งและจุดอ่อนของกระบวนการสอน เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ

2) แนวคิดการวิจัยเป็นฐาน (Research–Based Approach) กระบวนการนิเทศตั้งอยู่บนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์และงานวิจัยทางการศึกษาเปิดโอกาสให้มีการนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

3) แนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) การนิเทศสร้างบรรยากาศการทำงานแบบทีม เพื่อให้ครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่นๆ ได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี สร้างวัฒนธรรมทางวิชาชีพที่ยั่งยืน

4) แนวคิดแห่งความยั่งยืน (Sustainability) การนิเทศมุ่งหวังให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษายั่งยืนในระยะยาว โดยเน้นการสร้างระบบโครงสร้าง พฤติกรรม และวัฒนธรรมทางวิชาชีพที่สามารถถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นได้

5) โครงการนิเทศการศึกษาเป็นทั้งกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาและเป็นกระบวนการพัฒนาทางวิชาชีพของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายชัดเจนทั้งในมิติของการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ดี การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจการนิเทศการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ และยังเป็นเครื่องมือในการสร้างคุณภาพทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

4.4.3 องค์ประกอบของโครงการการนิเทศการศึกษา

โครงการการนิเทศการศึกษา หมายถึงกระบวนการที่มีการวางแผน ออกแบบ ดำเนินงานและประเมินผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านการนิเทศอย่างเป็นระบบ (ภาวิณี สุทธพิสิทธิ์, 2556) องค์ประกอบของโครงการการนิเทศการศึกษาโดยทั่วไปสามารถจำแนกได้เป็น 5 ด้านหลัก ประกอบด้วย 1) วัตถุประสงค์ 2) เนื้อหาและแนวทางการนิเทศ 3) บุคลากรที่เกี่ยวข้อง 4) ทรัพยากรและเงื่อนไขการสนับสนุน และ 5) การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของโครงการการนิเทศการศึกษา

วัตถุประสงค์เป็นองค์ประกอบแรกที่กำหนดทิศทางของการดำเนินโครงการ โดยทั่วไปวัตถุประสงค์ของการนิเทศการศึกษามุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนการสอน เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูผู้สอน ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ ทั้งนี้วัตถุประสงค์ควรมีความชัดเจน เฉพาะเจาะจง วัดได้ และสามารถบรรลุได้ในช่วงเวลาที่กำหนด (Glickman et al., 2018)

2) เนื้อหาและแนวทางการนิเทศการศึกษา

องค์ประกอบด้านเนื้อหาและแนวทางการนิเทศเกี่ยวข้องกับการพิจารณาด้านหลักสูตรสาระวิชา และวิธีการสอนที่เหมาะสมกับสภาพบริบทของสถานศึกษา การนิเทศไม่เพียงแต่เป็นการแนะนำทางวิชาการเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาทักษะวิชาชีพครู การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย การใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการระหว่างครูและผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนการสอน (ภาวิณี สุทธพิสิทธิ์, 2556)

3) บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ครูผู้สอน และบุคลากรสนับสนุนทางวิชาการ รวมถึงหน่วยงานต้นสังกัดที่กำกับดูแลนโยบายการศึกษา การสื่อสารและสร้างความเข้าใจร่วมกันในหมู่บุคลากรเหล่านี้จะช่วยให้การนิเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

4) ทรัพยากรและเงื่อนไขการสนับสนุน

ทรัพยากรที่ใช้ในการนิเทศการศึกษาครอบคลุมทั้งทรัพยากรบุคคล งบประมาณ สื่อการสอน อุปกรณ์ทางเทคโนโลยี รวมถึงสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมการนิเทศ ปัจจัยเหล่านี้จะต้องได้รับการสนับสนุนและจัดสรรอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าและความยั่งยืนของโครงการ (Glickman et al., 2018)

5) การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนา

องค์ประกอบสุดท้ายซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง คือการประเมินผลและการนำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาโครงการในระยะต่อไป การประเมินผลควรใช้เกณฑ์และตัวชี้วัดที่ชัดเจนหลากหลาย และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการตัดสินใจปรับเปลี่ยนแนวทางการนิเทศ ตลอดจนสะท้อนถึงความก้าวหน้าและความสำเร็จของโครงการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

สรุป องค์ประกอบของโครงการการนิเทศการศึกษาประกอบด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหาและแนวทางการนิเทศบุคลากรที่เกี่ยวข้องทรัพยากรและการสนับสนุน ตลอดจนการประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา องค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการเชิงระบบที่มีความชัดเจน มีทิศทาง และสามารถสนองตอบต่อความต้องการของครู ผู้เรียน และนโยบายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

บทที่ 3
การรายงานผลการนิเทศการศึกษา

การรายงานผลการนิเทศการศึกษาเป็นเอกสารสำคัญที่สรุปผลการดำเนินงานนิเทศ เป็นการนำเสนอข้อมูล ข้อค้นพบ และข้อเสนอแนะอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบสถานภาพการจัดการศึกษา จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนา และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความสำคัญของการรายงานผลการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพบุคลากรและการเรียนการสอนอย่างยั่งยืน และส่วนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการนิเทศคือ การรายงานผลการนิเทศ ซึ่งเป็นมากกว่าแค่เอกสารสรุป แต่เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ ข้อมูลจากการรายงานผลไม่ได้เป็นเพียงแค่หลักฐาน แต่เป็นข้อมูลเชิงลึกที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะทำหน้าที่เป็น กลไกการสะท้อน (Reflection Mechanism) และเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนา (Driver of Development) โดยสามารถสรุปความสำคัญเป็นประเด็นหลักที่ได้รับการสนับสนุนจากเอกสารทางวิชาการทั้งในและต่างประเทศได้ดังนี้

1.1 การประเมินเพื่อการพัฒนา (Assessment for Development)

การรายงานผลการนิเทศการศึกษาทำหน้าที่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ ที่แสดงให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนาของครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งช่วยให้การประเมินไม่เป็นเพียงการตัดสิน แต่เป็นการมองเห็นโอกาสในการเติบโตงานวิจัยของไทย เช่น งานของ ผศ.ดร.ชูศรี วงศ์รัตนะ ในเรื่องการนิเทศการศึกษา ได้ชี้ให้เห็นว่า การรายงานผลอย่างเป็นระบบช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนมีข้อมูลที่ชัดเจนในการวางแผนการพัฒนาวิชาชีพ (Professional Development) เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ หรือการให้คำแนะนำแบบเฉพาะเจาะจง (Coaching) เพื่อเสริมทักษะที่จำเป็นให้กับครูแต่ละคน

ในบริบทสากล แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Charlotte Danielson ที่ได้พัฒนากรอบการประเมินการสอน (A Framework for Teaching) ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยเน้นย้ำว่าการประเมินและการรายงานผลควรเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ข้อมูลจากการรายงานจึงถูกนำไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plan) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการยกระดับคุณภาพการสอน

1.2 การเสริมสร้างความรับผิดชอบและธรรมาภิบาล (Enhancing Accountability and Governance)

การรายงานผลการนิเทศเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง ความโปร่งใส และความรับผิดชอบในระบบการศึกษา เป็นการยืนยันว่าการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ แนวคิดด้านการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน ทั้งในและต่างประเทศเน้นย้ำถึงความสำคัญของการบริหารจัดการโดยใช้ข้อมูลเป็นฐาน (Data-driven Management) ซึ่งรายงานการนิเทศเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญยิ่งในบริบทประเทศไทย รายงานผลการนิเทศถือเป็นส่วนหนึ่งของการ ประกันคุณภาพการศึกษา ที่สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษามีการกำกับดูแลและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) การรายงานผลอย่างเป็นระบบจึงช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต้นสังกัดว่าการจัดการศึกษาในโรงเรียนมีคุณภาพและเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

1.3 การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Fostering Continuous Professional Development)

การรายงานผลที่สร้างสรรค์ไม่ได้มีจุดประสงค์เพื่อการตัดสิน แต่เพื่อกระตุ้นให้ครูเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การนิเทศแบบกัลยาณมิตร (Peer Coaching and Collegial Supervision) ที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน เน้นการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่เป็นประโยชน์และนำไปปฏิบัติได้จริง งานวิชาการของไทย เช่น งานวิจัยของ รศ.ดร.กุสุมา พ่วงวรินทร์ ได้เน้นว่าการนิเทศที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นิเทศและครูจะทำให้ครูเปิดใจรับฟังข้อเสนอแนะและนำไปใช้ในการพัฒนาการสอนของตนเอง

ในแนวคิดสากล การให้ข้อมูลป้อนกลับจากรายงานการนิเทศมีความเชื่อมโยงกับแนวคิด Growth Mindset ของ Carol Dweck ที่เชื่อว่าความสามารถสามารถพัฒนาได้ การรายงานที่เน้นความก้าวหน้าและการให้กำลังใจจึงช่วยสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการพัฒนาวิชาชีพและทำให้ครูไม่รู้สึกว่าถูกตัดสิน แต่รู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

1.4 การตัดสินใจเชิงนโยบายและการจัดสรรทรัพยากร (Informing Policy Decisions and Resource Allocation)

ข้อมูลจากรายงานผลการนิเทศเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในระดับนโยบายและการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยทางด้านนโยบายการศึกษา ได้ชี้ให้เห็นว่า การใช้ข้อมูลเชิงลึกจากภาคสนามช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถระบุปัญหาที่แท้จริงและจัดสรรงบประมาณได้อย่างตรงจุดและคุ้มค่าที่สุด ข้อมูลจากการรายงานผลการนิเทศสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการจัดงบประมาณสำหรับโครงการพัฒนาครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน หรือการจัดซื้อสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ซึ่งทำให้การบริหารทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างแท้จริง

2. การรายงานผลการนิเทศการศึกษา มี 3 ระดับ ดังนี้

2.1 รายงานผลการนิเทศรายบุคคล เป็นการรายงานผลตามภาระงานที่ศึกษานิเทศก์ได้รับผิดชอบ โดยนำมาสรุปและเขียนเป็นภาพรวมของศึกษานิเทศก์เป็นรายบุคคลในแต่ละปีงบประมาณ

2.2 รายงานผลการนิเทศประจำปี เป็นการรายงานผลโดยภาพรวมการนิเทศของกลุ่มนิเทศอาจทำรวบรวมและเขียนรายงานโดยกลุ่มนิเทศหรือกลุ่มเลขาโดยนำผลการนิเทศของบุคลากรมาหลอมรวมและสรุปเป็นภาพรวมของกลุ่มนิเทศในแต่ละปีว่าบรรลุตามตัวชี้วัดความสำเร็จหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่

2.3 รายงานผลการแผนพัฒนาการนิเทศการศึกษา ระยะ 5 ปีงบประมาณ เป็นการสรุปการนำภาพความสำเร็จของกลุ่มนิเทศของแต่ละปี จากรายงานผลการนิเทศประจำปีว่าผลที่ได้บรรลุตามตัวชี้วัดความสำเร็จและเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแต่ละปีงบประมาณ

3. องค์ประกอบของรายงานผลการนิเทศการศึกษา

รายงานผลการนิเทศการศึกษาควรมีองค์ประกอบที่สำคัญและเป็นระบบเพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนและนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างแท้จริง โดยองค์ประกอบหลักที่ควรมีดังนี้

1. ส่วนนำ (Introduction)

ส่วนนำของรายงานผลการนิเทศการศึกษาทำหน้าที่เป็นกรอบในการนำเสนอข้อมูลทั้งหมด โดยเริ่มจากการระบุ วัตถุประสงค์ของการนิเทศ ที่สอดคล้องกับแผนที่วางไว้ พร้อมทั้งระบุข้อมูลสำคัญของผู้รับการนิเทศ (เช่น ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง โรงเรียน) และ ผู้ให้การนิเทศ (ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง) อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังต้องระบุ ช่วงเวลาที่ทำการนิเทศ (เช่น วันที่เริ่มต้นและสิ้นสุด) และขอบเขตของการนิเทศ เช่น การนิเทศการสอนในกลุ่มสาระวิชาใด หรือการนิเทศในประเด็นใดเป็นพิเศษ เช่น การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจบริบทและเป้าหมายของรายงานฉบับนี้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว

1.1 ชื่อโครงการ/แผนการนิเทศ ระบุชื่อโครงการหรือแผนการนิเทศที่ดำเนินการให้ชัดเจนและเป็นทางการ

ตัวอย่าง โครงการนิเทศการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิพากษ์

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบและผู้ดำเนินการนิเทศ ระบุชื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบและรายชื่อทีมงานหรือผู้นิเทศที่เกี่ยวข้อง

1.3 ระยะเวลาการดำเนินงาน ระบุช่วงเวลาที่เริ่มและสิ้นสุดการนิเทศ (วัน/เดือน/ปี)

1.4 วัตถุประสงค์ของการนิเทศ สรุปเป้าหมายหลักที่เราต้องการบรรลุจากการนิเทศครั้งนี้

2. ข้อมูลจากการนิเทศ (Supervision Data)

องค์ประกอบนี้คือส่วนที่รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งหมดที่ได้จากกิจกรรมการนิเทศจริงตามที่ระบุในแผนการนิเทศ ซึ่งอาจมาในหลายรูปแบบ เช่น ข้อมูลจากการสังเกตการสอน (Classroom Observation) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูและนักเรียน การวิเคราะห์แผนการสอนและสื่อการเรียนรู้

หรือข้อมูลจากการสนทนาแลกเปลี่ยน ข้อมูลเหล่านี้ต้องถูกบันทึกอย่างเป็นระบบและเป็นกลาง เพื่อให้สามารถนำไปใช้อ้างอิงและวิเคราะห์ผลได้อย่างน่าเชื่อถือ เช่น การบันทึกสิ่งที่ครูทำในระหว่างการสอนพร้อมกับเวลา หรือการจดบันทึกคำพูดที่สำคัญจากการสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการวิเคราะห์ผลในขั้นตอนต่อไป

2.1 สรุปผลการดำเนินการตามแผน

- อธิบายกระบวนการนิเทศที่ได้ทำไปตามแผนที่วางไว้
- รายงานกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ เช่น การสังเกตชั้นเรียน การสัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการให้คำปรึกษา
- ระบุว่าการดำเนินการเป็นไปตามแผนหรือไม่ และมีสิ่งใดที่ต้องปรับเปลี่ยน

2.2 สภาพการณ์ก่อนและหลังการนิเทศ

- **สภาพการณ์ก่อนนิเทศ** อธิบายสภาพปัญหาหรือสถานการณ์ปัจจุบันก่อนเริ่มโครงการนิเทศ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเปรียบเทียบ
- **สภาพการณ์หลังนิเทศ** นำเสนอผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการนิเทศ โดยอาจใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น คะแนนเฉลี่ย ผลการทดสอบ หรือข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ทัศนคติที่ดีขึ้น

2.3 ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

- ระบุปัญหาหรือความท้าทายที่เกิดขึ้นในระหว่างการนิเทศ
- ตัวอย่าง ปัญหาด้านเวลา การขาดแคลนทรัพยากร หรือความไม่เข้าใจในวัตถุประสงค์ของครูผู้สอน

2.4 แนวทางการแก้ไขปัญหา

- อธิบายว่าทีมงานนิเทศได้แก้ไขปัญหาที่พบอย่างไรบ้าง
- ระบุการปรับเปลี่ยนแผนงานหรือกลยุทธ์ที่ใช้ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

3. การวิเคราะห์และสรุปผล (Analysis and Conclusion)

ส่วนนี้คือหัวใจสำคัญของรายงาน เป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมได้มา วิเคราะห์ เพื่อตีความและหาข้อสรุปอย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยการวิเคราะห์ควรเริ่มต้นจากการระบุ จุดแข็ง หรือความสำเร็จที่โดดเด่นที่พบจากการนิเทศ พร้อมให้หลักฐานจากข้อมูลที่บันทึกไว้ จากนั้นจึงระบุจุดที่ควร พัฒนาหรือประเด็นที่เป็นปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างชัดเจน การสรุปผลในส่วนนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่ได้จากการนิเทศเท่านั้น ไม่ใช่การตัดสินส่วนตัว และควรเชื่อมโยงกับมาตรฐานการสอนหรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ในแผนการนิเทศ เพื่อให้ข้อสรุปมีความน่าเชื่อถือและเป็นไปตามหลักวิชาการ

3.1 สรุปผลการนิเทศโดยรวม

- สรุปสาระสำคัญของผลการนิเทศว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด
- ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จและบทเรียนที่ได้รับจากโครงการ

3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในอนาคต

- ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาต่อไป
- อาจแบ่งเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้นิเทศ ครูผู้สอน หรือผู้บริหาร

ตัวอย่าง ควรมีการจัดอบรมเชิงลึกในเรื่องเทคนิคการตั้งคำถามสำหรับครูหรือผู้บริหารควรให้การสนับสนุนด้านสื่อการสอนเพิ่มเติม

3.3 แผนการติดตามผล

- ระบุแนวทางการติดตามผลหลังจากการนิเทศสิ้นสุดลง เพื่อให้มั่นใจว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีความยั่งยืน

ตัวอย่าง จะมีการนัดประชุมติดตามผลในอีก 3 เดือนข้างหน้า

4. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา (Suggestions and Development Plan)

เมื่อได้ข้อสรุปแล้ว ส่วนนี้จะนำเสนอ ข้อเสนอแนะเชิงสร้างสรรค์ และ แนวทางที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้ครูผู้รับการนิเทศสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะไม่ควรเป็นเพียงคำแนะนำทั่วไป แต่ควรมุ่งเน้นไปที่จุดที่ควรพัฒนาที่ได้ระบุไว้ในส่วนที่แล้ว เช่น หากพบว่าครูควรพัฒนาทักษะการใช้คำถามปลายเปิด ก็ควรเสนอแนวทางปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจง เช่น ควรใช้คำถามที่เน้นการคิดวิเคราะห์ในขั้นตอน...ของแผนการสอน นอกจากนี้ ควรระบุถึง แผนการติดตามผล (Follow-up Plan) หรือการนิเทศครั้งต่อไป เพื่อให้การพัฒนาดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

5. ภาคผนวก (Appendix)

ภาคผนวกเป็นส่วนที่ใช้เก็บเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการอ้างอิงและทำความเข้าใจรายงานฉบับสมบูรณ์ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งอาจประกอบด้วย เครื่องมือและแบบฟอร์มการนิเทศที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เช่น แบบสังเกตการสอน แบบสอบถาม Checklist แผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูใช้จริงในวันนิเทศ หรือ เอกสารประกอบการสอน ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศในครั้งนั้น ภาคผนวกช่วยให้รายงานหลักมีความกระชับและไม่ซับซ้อน แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อมูลสนับสนุนที่ครบถ้วนสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติมต่อไป

3. ตัวอย่างการรายงานผลการนิเทศ

รายงานผลการนิเทศการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

1. ส่วนนำ (Introduction)

รายงานผลการนิเทศการศึกษาฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับโครงการนิเทศที่ดำเนินการไป เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจบริบทและเป้าหมายของรายงานได้อย่างถูกต้อง

1.1 ชื่อโครงการ/แผนการนิเทศ

โครงการนิเทศและติดตามการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

1.2 หน่วยงานที่รับผิดชอบและผู้ดำเนินการนิเทศ

กลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

ผู้ให้การนิเทศ (ผู้นิเทศ) นายสมชาย ใจดี ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ ชำนาญการพิเศษ

ผู้รับการนิเทศ (ครูผู้สอน) นางสาวนารี รักษ์เรียน ตำแหน่ง ครู ค.ศ. 2 โรงเรียนเมืองมหาวิชานุกูล

1.3 ระยะเวลาการดำเนินงาน

ดำเนินการนิเทศระหว่างวันที่ 15 ตุลาคม 2568 ถึงวันที่ 15 พฤศจิกายน 2568 (รวมระยะเวลา 1 เดือน)

1.4 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการนิเทศ

วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและประเมินความสามารถของครูผู้สอนในการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาวิทยาศาสตร์

ขอบเขต การนิเทศการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เน้นประเด็นการใช้คำถามกระตุ้นความคิดและการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ (Hands-on Activities)

2. ข้อมูลจากการนิเทศ (Supervision Data)

องค์ประกอบนี้รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ทั้งหมดที่ได้จากกิจกรรมการนิเทศจริง เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการวิเคราะห์ผล

2.1 สรุปผลการดำเนินการตามแผน

ผู้นิเทศได้ดำเนินการนิเทศตามแผนที่กำหนดไว้ 3 ครั้ง ดังนี้

การประชุมเริ่มต้น (Pre-Observation) วันที่ 15 ต.ค. 68 เพื่อทำความเข้าใจแผนการสอนและวัตถุประสงค์การนิเทศ

การสังเกตชั้นเรียน วันที่ 25 ต.ค. 68 (วิชาวิทยาศาสตร์ฯ คาบที่ 3) และวันที่ 8 พ.ย. 68 (วิชาวิทยาศาสตร์ฯ คาบที่ 4)

การสะท้อนผล (Post-Observation) วันที่ 15 พ.ย. 68 โดยใช้ข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ประกอบการให้ข้อเสนอแนะ การดำเนินการเป็นไปตามแผนที่วางไว้ ไม่มีสิ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนในกระบวนการนิเทศหลัก

2.2 สภาพการณ์ก่อนและหลังการนิเทศ

สภาพการณ์ก่อนนิเทศ ก่อนเริ่มโครงการนิเทศ ครูผู้สอนมีการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 70 ของเวลาเรียนทั้งหมด มีการใช้คำถามปลายปิดบ่อยครั้ง และนักเรียนมีส่วนร่วมน้อย โดยวัดจากแบบสังเกตการมีส่วนร่วม พบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเพียง ร้อยละ 45

สภาพการณ์หลังนิเทศ หลังการนิเทศและการให้คำปรึกษา ครูผู้สอนได้ปรับวิธีการสอนให้มีการจัดกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติมากขึ้น การบรรยายลดลงเหลือ ร้อยละ 30 ของเวลาเรียน มีการใช้คำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายผลการทดลองมากขึ้น คะแนนเฉลี่ยด้านทักษะปฏิบัติของนักเรียนเพิ่มขึ้นจาก 12 คะแนน เป็น 16 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน และนักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 75

2.3 ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

ปัญหาด้านเวลา ครูผู้สอนประสบปัญหาในการบริหารเวลาในคาบเรียน ทำให้กิจกรรมการทดลองบางกิจกรรมต้องหยุดกลางคัน ไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้

ปัญหาด้านทรัพยากร สื่ออุปกรณ์การทดลองบางรายการมีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อนักเรียนทุกคนในชั้นเรียน ทำให้ต้องใช้การสังเกตแทนการลงมือทำด้วยตนเอง

2.4 แนวทางการแก้ไขปัญหา

ทีมคณะนิเทศได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า โดยการปรับเปลี่ยนการจัดกลุ่มนักเรียนให้เล็กลง จาก 5 คน เป็น 3 คน และแนะนำเทคนิคการจับเวลาในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมอย่างเคร่งครัด รวมถึงแนะนำการใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การสร้างสื่อการสอนจากวัสดุเหลือใช้

3. การวิเคราะห์และสรุปผล (Analysis and Conclusion)

3.1 สรุปผลการนิเทศโดยรวม

การนิเทศครั้งนี้ บรรลุวัตถุประสงค์หลัก ในระดับดีมาก เนื่องจากครูผู้สอนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนไปในทิศทางที่เน้น Active Learning ชัดเจนขึ้น และส่งผลให้นักเรียนมีทักษะปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จุดแข็ง/ความสำเร็จที่โดดเด่น ครูผู้สอนมีความมุ่งมั่นในการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน และสามารถออกแบบกิจกรรมการทดลองที่น่าสนใจได้สำเร็จ นอกจากนี้ การใช้คำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนยังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จากการบันทึก พบว่า มีการใช้คำถามปลายเปิด 8 ครั้ง/คาบ เพิ่มขึ้นจาก 2 ครั้ง/คาบก่อนการนิเทศ

จุดที่ควรพัฒนา/ข้อค้นพบที่เป็นปัญหา การบริหารเวลาในชั้นเรียนยังคงเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเพิ่มความหลากหลายของสื่อการสอนดิจิทัลเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนในยุคปัจจุบัน

4. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา (Suggestions and Development Plan)

4.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาในอนาคต

สำหรับครูผู้สอน ควรฝึกฝนเทคนิคการบริหารเวลาด้วยการตั้งนาฬิกาจับเวลาสำหรับแต่ละกิจกรรมอย่างเคร่งครัด และควรศึกษาการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Kahoot! หรือ Padlet เพื่อใช้ในการสรุปบทเรียน/ประเมินผล

สำหรับผู้นิเทศ/ผู้บริหาร ควรมีการจัดอบรมเชิงลึกในเรื่องเทคนิคการบริหารเวลาและการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) สำหรับครูกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์เพิ่มเติมในภาคเรียนต่อไป และผู้บริหารควรให้การสนับสนุนด้านสื่อการสอนเพื่อเพิ่มความหลากหลายในการปฏิบัติของนักเรียน

4.2 แผนการติดตามผล (Follow-up Plan)

การติดตามผลเพื่อสร้างความยั่งยืนในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จะมีการนัดประชุมกลุ่มครูที่ได้รับการนิเทศอีกครั้งในอีก 3 เดือน (เดือนกุมภาพันธ์ 2569) เพื่อแลกเปลี่ยนผลการปฏิบัติและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนปลายภาคเรียน

แบบฟอร์มรายงานผลการนิเทศ

รายงานผลการนิเทศการศึกษา

โรงเรียน.....

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ข้อมูลการนิเทศ

1) ครั้งที่ ..... / .....
2) วันที่นิเทศ ..... / ..... / .....
3) เวลา ..... น. - ..... น. (รวม ..... ชั่วโมง)
4) สถานที่ .....

1.2 ผู้ให้การนิเทศ (ผู้นิเทศ)

- ชื่อ-นามสกุล .....
- ตำแหน่ง .....

1.3 ผู้รับการนิเทศ (ครูผู้สอน)

- ชื่อ-นามสกุล .....
- ตำแหน่ง .....
- วุฒิการศึกษา .....
- ประสบการณ์การสอน ..... ปี

1.4 รายวิชาที่นิเทศ

- รหัสวิชา .....
- ชื่อวิชา .....
- ระดับชั้น .....
- จำนวนนักเรียน ..... คน

1.5 วัตถุประสงค์การนิเทศ

☐ นิเทศตามแผน

☐ นิเทศตามคำร้องขอ

☐ นิเทศเฉพาะเรื่อง ระบุ .....

☐ อื่นๆ ระบุ .....

1.6 ประเด็นที่นิเทศ

☐ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

☐ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

☐ การวัดและประเมินผล

☐ การบริหารจัดการชั้นเรียน

☐ การพัฒนาหลักสูตร

☐ อื่นๆ ระบุ .....

ส่วนที่ 2 กระบวนการนิเทศ

2.1 ขั้นตอนการนิเทศ

2.1.1 การประชุมก่อนการสังเกต (Pre-Observation Conference)

1) วันที่ ..... / ..... / .....

2) เวลา ..... น. - ..... น.

3) สรุปเนื้อหา

1. วัตถุประสงค์การสอน

.....

2. กิจกรรมการเรียนรู้หลัก

.....

3. สื่อ/เทคโนโลยีที่ใช้

.....

4. การวัดและประเมินผล

.....

2.1.2 การสังเกตการสอน (Classroom Observation)

- วันที่ ..... / ..... / .....
- เวลา ..... น. - ..... น.
- ห้องเรียน .....

2.1.3 การประชุมหลังการสังเกต (Post-Observation Conference)

- วันที่ ..... / ..... / .....
- เวลา ..... น. - ..... น.
- สรุปการสะท้อนผล .....

ส่วนที่ 3 ข้อมูลจากการสังเกตการสอน

3.1 การวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบ	มี	ไม่มี	ความชัดเจน	ข้อสังเกต
วัตถุประสงค์การเรียนรู้	☐	☐	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
มาตรฐาน/ตัวชี้วัด	☐	☐	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
กิจกรรมการเรียนรู้	☐	☐	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
สื่อ/แหล่งเรียนรู้	☐	☐	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
การวัดและประเมินผล	☐	☐	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	

3.2 การสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู

พฤติกรรม	ระดับคุณภาพ	ข้อสังเกต
1. การเตรียมการสอน		
1.1 ความพร้อมของครู	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
1.2 การจัดเตรียมสื่อ/อุปกรณ์	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
1.3 การจัดห้องเรียน	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
2. การนำเข้าสู่บทเรียน		
2.1 การสร้างแรงจูงใจ	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
2.2 การเชื่อมโยงความรู้เดิม	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
2.3 การบอกวัตถุประสงค์	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	

พฤติกรรม	ระดับคุณภาพ	ข้อสังเกต
3. กระบวนการสอน		
3.1 ความชัดเจนในการอธิบาย	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
3.2 การใช้คำถามกระตุ้นความคิด	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
3.3 การใช้สื่อ/เทคโนโลยี	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
3.4 การจัดกิจกรรมเชิงรุก	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
3.5 การส่งเสริมการทำงานกลุ่ม	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
4. การบริหารจัดการชั้นเรียน		
4.1 การบริหารเวลา	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
4.2 การควบคุมชั้นเรียน	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
4.3 บรรยากาศการเรียนรู้	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
5. การวัดและประเมินผล		
5.1 ความหลากหลายของวิธีการ	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
5.2 ความเหมาะสมของเครื่องมือ	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
5.3 การให้ข้อมูลย้อนกลับ	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
6. การสรุปบทเรียน		
6.1 การสรุปเนื้อหา	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
6.2 การเชื่อมโยงความรู้	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
6.3 การมอบหมายงาน	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	

3.3 การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

พฤติกรรม	ระดับ	ข้อสังเกต
1. ความตั้งใจเรียน	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
3. การแสดงความคิดเห็น	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
4. การแก้ปัญหา	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	
5. การตั้งคำถาม	☐ ดีมาก ☐ ดี ☐ ปานกลาง ☐ ควรปรับปรุง	

จำนวนนักเรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม ..... คน (ร้อยละ .....)

ส่วนที่ 4 การวิเคราะห์และสรุปผล

4.1 จุดแข็ง (Strengths)

1. .....
2. .....
3. .....

4.2 จุดที่ควรพัฒนา (Areas for Improvement)

1. .....
2. .....
3. .....

4.3 ปัญหาและอุปสรรค

1. .....
2. .....
3. .....

4.4 ผลการเรียนรู้ของนักเรียน

1. นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ ..... คน (ร้อยละ .....)
2. นักเรียนต้องพัฒนาเพิ่มเติม ..... คน (ร้อยละ .....)

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา

สำหรับครูผู้สอน

1. .....
2. .....

สำหรับผู้บริหาร

1. .....
2. .....

5.2 แนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

ประเด็นที่ต้องพัฒนา	วิธีการพัฒนา	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1.			
2.			
3.			

5.3 การสนับสนุนที่ต้องการ

☐ การอบรม/พัฒนา เรื่อง

.....

☐ สื่อ/อุปกรณ์ ระบุ

.....

☐ คำปรึกษาเพิ่มเติม เรื่อง

.....

☐ อื่นๆ ระบุ

.....

ส่วนที่ 6 แผนการติดตามผล

6.1 กำหนดการนิเทศครั้งถัดไป

- วันที่ ..... / ..... / .....
- ประเด็นที่จะติดตาม .....

6.2 วิธีการติดตาม ☐ เยี่ยมชั้นเรียนอีกครั้ง ☐ ติดตามผลงานนักเรียน

☐ ติดตามทางโทรศัพท์/Online ☐ อื่นๆ ระบุ .....

6.3 เป้าหมายที่คาดหวัง .....

.....

ส่วนที่ 7 ภาคผนวก

7.1 เอกสารประกอบ

☐ แผนการจัดการเรียนรู้

☐ สื่อการสอน

☐ แบบประเมินผล

☐ ภาพถ่ายกิจกรรม

☐ อื่นๆ ระบุ .....

7.2 ข้อมูลเพิ่มเติม .....

บทที่ 4
การนำผลการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4.1 การวิเคราะห์ผลลัพธ์เพื่อหาโอกาสในการพัฒนา

การวิเคราะห์ผลลัพธ์จากการนิเทศการศึกษาเป็นขั้นตอนสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างการรายงานผลกับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการนิเทศไม่เพียงสะท้อนภาพรวมของการดำเนินงานที่ผ่านมา แต่ยังทำหน้าที่เป็นฐานข้อมูลหลักในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการกำหนดทิศทางการพัฒนาครั้งต่อไปอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์ผลลัพธ์จึงมิใช่เพียงการสรุปสิ่งที่เกิดขึ้น แต่เป็นการอ่านข้อมูลให้เป็น เพื่อค้นหาศักยภาพ จุดแข็ง และช่องว่างของการพัฒนาในระดับบุคคล โรงเรียน และเขตพื้นที่อย่างรอบด้าน ซึ่งโดยทั่วไป กระบวนการวิเคราะห์ผลลัพธ์เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ (Evidence-based Data) ที่ได้จากการนิเทศ เช่น แบบสังเกตการสอน แบบประเมินคุณภาพแผนการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน บันทึก PLC และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน จากนั้นศึกษานิเทศก์จะดำเนินการ วิเคราะห์เชิงลึก เพื่อค้นหารูปแบบแนวโน้ม (Patterns) และความสัมพันธ์ของข้อมูล (Correlations) ซึ่งสามารถบ่งชี้ถึงจุดที่ควรส่งเสริมและจุดที่ต้องเร่งพัฒนาได้อย่างแม่นยำ

การวิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพควรใช้หลัก Triangulation หรือ การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ ตัวอย่างเช่น เมื่อพบว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำในบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ควรตรวจสอบควบคู่กับข้อมูลการสอนของครู การใช้สื่อการเรียนรู้ และความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อยืนยันสาเหตุเชิงรากของปัญหา ไม่ใช่เพียงสรุปจากข้อมูลตัวใดตัวหนึ่ง

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ผลยังควรมีลักษณะ เชิงพัฒนา (Developmental Analysis) กล่าวคือ ไม่มุ่งเพียงชี้จุดบกพร่อง แต่ควรค้นหา โอกาสในการพัฒนา (Opportunities for Improvement) เพื่อกำหนดแนวทางที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวก เช่น การระบุว่าครูคนใดมีศักยภาพในการเป็นครูพี่เลี้ยง (Mentor Teacher) หรือโรงเรียนใดสามารถพัฒนาเป็นศูนย์ต้นแบบการเรียนรู้ (Learning Hub) การมองข้อมูลเชิงบวกเช่นนี้ช่วยให้กระบวนการพัฒนาเกิดแรงจูงใจและขับเคลื่อนได้ต่อเนื่อง

ในทางปฏิบัติ การวิเคราะห์ผลลัพธ์เพื่อหาโอกาสในการพัฒนาสามารถแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ (1) การรวบรวมและจัดระบบข้อมูล (2) การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดพัฒนา (3) การกำหนดแนวโน้มและโอกาสในการพัฒนา และ (4) การสรุปข้อค้นพบเพื่อจัดทำแผนพัฒนา ทั้งสี่ขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทีมศึกษานิเทศก์ ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้การตีความข้อมูลสอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่ และนำไปสู่การวางแผนพัฒนาในรอบต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 4.1 ขั้นตอนการวิเคราะห์ผลลัพธ์เพื่อหาโอกาสในการพัฒนา

ขั้นตอน	รายละเอียด	เครื่องมือที่ใช้	ผู้รับผิดชอบหลัก	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
1. การรวบรวมและจัดระบบข้อมูล	รวบรวมข้อมูลจากรายงานผลการนิเทศ แบบสังเกตการสอน แบบประเมินแผนการสอน และข้อมูลผู้เรียน แล้วจัดหมวดหมู่ตามประเด็น	แบบฟอร์มรวบรวมข้อมูล ระบบฐานข้อมูล (MIS)	ศึกษานิเทศก์ / ครูผู้รับการนิเทศ	ได้ชุดข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน พร้อมวิเคราะห์
2. การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดพัฒนา	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อหาจุดที่มีผลดีและจุดที่ยังต้องปรับปรุง	ตารางวิเคราะห์ SWOT Checklist การประเมินคุณภาพ	ทีมศึกษานิเทศก์	รู้ภาพรวมของศักยภาพและช่องว่างในการพัฒนา
3. การระบุแนวโน้มและโอกาสพัฒนา	นำข้อมูลมาหาความสัมพันธ์และแนวโน้ม เช่น กลุ่มครูที่มีศักยภาพสูง โรงเรียนที่เป็นต้นแบบ	กราฟแนวโน้ม สถิติเปรียบเทียบ Mind Map	ศึกษานิเทศก์ / ผู้บริหาร	เห็นแนวโน้มการพัฒนาและโอกาสสร้างเครือข่ายเรียนรู้
4. การสรุปและกำหนดแนวทางพัฒนา	สรุปผลวิเคราะห์เป็นข้อค้นพบสำคัญ พร้อมแนวทางหรือแผนพัฒนาต่อยอดในรอบถัดไป	รายงานสรุปผลวิเคราะห์ Template แผนพัฒนา	ทีมศึกษานิเทศก์ / โรงเรียน	ได้ข้อเสนอเชิงพัฒนาที่นำไปสู่แผนปฏิบัติการจริง

4.2 แนวทางการปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษาในรอบถัดไป

การปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษาในรอบถัดไปถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ดำเนินการต่อเนื่องจากผลการวิเคราะห์และรายงานผลการนิเทศในรอบที่ผ่านมา การนิเทศการศึกษาที่มีคุณภาพมีการประเมินผลและเป็นไปตามวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement Cycle) โดยการนำข้อค้นพบ (Findings) และจุดที่ควรพัฒนา (Areas for Development) จากการนิเทศรอบปัจจุบันมาเป็นฐานข้อมูลในการทบทวนและปรับแผนการดำเนินงาน ซึ่งการปรับปรุงแผนในรอบต่อไปจึงมุ่งเน้นที่การทำให้แผนการนิเทศมีความเหมาะสม (Relevance) สอดคล้องกับสภาพจริง (Contextual Fit) และสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง (Needs-based Response) เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน (Sustainability) ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว

แนวทางการปรับปรุงแผนการนิเทศในรอบถัดไปควรเริ่มจากการทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยศึกษานิเทศก์ควรวิเคราะห์ทั้ง จุดแข็ง ที่ควรต่อยอด และจุดที่ต้องปรับปรุงที่ต้องแก้ไขในเชิงระบบ การทบทวนนี้ต้องอาศัยข้อมูลเชิงหลักฐานจากรายงานผลการนิเทศ อาทิ 1) ข้อมูลการสังเกตการสอน เพื่อประเมินพฤติกรรมการสอนและปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพื่อวัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงจากการปรับปรุงการสอนของครู 3) ความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศ เพื่อประเมินการยอมรับและความร่วมมือ และ 4) ข้อเสนอแนะจากครูและผู้บริหาร เพื่อให้ได้มุมมองจากผู้ปฏิบัติงานและผู้สนับสนุน ซึ่งผลการใช้ข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้เห็นภาพรวมของประสิทธิภาพการนิเทศและระบุได้ว่า กระบวนการใดที่ยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย

ต่อจากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอน การออกแบบการปรับปรุง (Plan Revision) ซึ่งควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่

1. การปรับวัตถุประสงค์และตัวชี้วัด ทบทวนว่าเป้าหมายและตัวชี้วัดในรอบก่อนยังคงสอดคล้องกับบริบทปัจจุบันหรือไม่ หากไม่ ควรปรับให้เฉพาะเจาะจงและวัดผลได้ชัดเจนมากขึ้น เช่น การเปลี่ยนจากตัวชี้วัดระดับโรงเรียนมาเป็นระดับห้องเรียนเพื่อการติดตามที่ละเอียดกว่า

2. การปรับกระบวนการและเครื่องมือ ตรวจสอบว่ากิจกรรมหรือเครื่องมือใดในรอบก่อนให้ผลลัพธ์ต่ำกว่าที่คาด เช่น การนิเทศที่ใช้วิธีบรรยายมากเกินไป อาจปรับมาใช้การนิเทศแบบ Coaching Mentoring หรือ PLC เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น

3. การปรับกลยุทธ์การสื่อสารและการมีส่วนร่วม การนิเทศจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ดังนั้นการสร้างเวทีแลกเปลี่ยน การสื่อสารผลลัพธ์ และการเปิดพื้นที่ให้ครูสะท้อนความคิดเห็นจึงเป็นส่วนสำคัญของการปรับแผนในรอบต่อไป

กระบวนการปรับปรุงแผนยังควรยึดหลัก PDCA (Plan–Do–Check–Act) โดยเฉพาะขั้นตอน Act ซึ่งเป็นการนำข้อค้นพบจากการนิเทศรอบก่อนมาพัฒนาแนวทางใหม่ ทั้งนี้ ศึกษานิเทศก์ควรจัดทำรายงานสรุปข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงแผน (Plan Revision Report) เป็นเอกสารทางการ เพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับและใช้เป็นหลักฐานประกอบการติดตามในรอบถัดไปได้อย่างชัดเจน

กล่าวโดยสรุป แนวทางการปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษาในรอบถัดไปจึงเป็นการพัฒนาเชิงระบบที่เชื่อมโยงผลลัพธ์ในอดีตกับเป้าหมายในอนาคต เพื่อให้กระบวนการนิเทศมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับสภาพจริง และสามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ตารางที่ 4.2 แนวทางการปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษาในรอบถัดไป

ขั้นตอน	รายละเอียดการดำเนินการ	เครื่องมือที่ใช้	ผู้รับผิดชอบหลัก	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
1. การทบทวนผลการนิเทศรอบก่อน	ตรวจสอบผลลัพธ์ตามตัวชี้วัด วิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จและปัญหา	รายงานผลการนิเทศ แบบประเมินผล แบบสอบถามครู	ศึกษานิเทศก์ / ทีมวิชาการ	ทราบจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา
2. การปรับวัตถุประสงค์และตัวชี้วัด	ทบทวนความสอดคล้องของเป้าหมายและตัวชี้วัดกับบริบทปัจจุบัน	ตารางเปรียบเทียบตัวชี้วัด (KPI Comparison Table)	ศึกษานิเทศก์ / ผู้บริหาร	ตัวชี้วัดใหม่ที่เฉพาะเจาะจงและวัดผลได้จริง
3. การปรับกระบวนการและเครื่องมือ	ปรับกิจกรรม วิธีนิเทศและเครื่องมือให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจริง	Template แผนนิเทศ แบบฟอร์ม Coaching PLC Log	ทีมศึกษานิเทศก์	แผนการนิเทศที่เหมาะสมและนำไปใช้ได้จริง
4. การสร้างกลไกการมีส่วนร่วม	เปิดเวทีสะท้อนผลและร่วมกันออกแบบแนวทางพัฒนาใหม่	เวที PLC Focus Group Discussion	ศึกษานิเทศก์ / ครู / ผู้บริหาร	เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง
5. การจัดทำรายงานข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงแผน	สรุปแนวทางการปรับปรุงและกำหนดแผนพัฒนารอบใหม่อย่างเป็นทางการ	แบบฟอร์ม Plan Revision Report	ศึกษานิเทศก์ / เขตพื้นที่	มีแผนนิเทศฉบับปรับปรุงที่พร้อมใช้ในรอบถัดไป

บทสรุป

1. การวิเคราะห์ผลลัพธ์เพื่อหาโอกาสในการพัฒนา

การวิเคราะห์ผลลัพธ์จากการนิเทศการศึกษาเป็นขั้นตอนสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างการรายงานผลกับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลที่ได้จากการนิเทศเป็นการสะท้อนภาพรวมของการดำเนินงานที่ผ่านมา และยังเป็นฐานข้อมูลหลักในการตัดสินใจเชิงนโยบายและการกำหนดทิศทางการพัฒนาครั้งต่อไปอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) การวิเคราะห์ผลลัพธ์จึงเป็นการสรุปสิ่งที่เกิดขึ้น และเป็นการตีความข้อมูลเพื่อค้นหาศักยภาพ จุดแข็ง และช่องว่างของการพัฒนาในระดับบุคคล โรงเรียน และเขตพื้นที่ (Glickman, Gordon & Ross-Gordon, 2014 ; วิจารณ์ พานิช, 2555)

กระบวนการวิเคราะห์ผลลัพธ์เริ่มจากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการนิเทศ เช่น แบบสังเกตการสอน แบบประเมินคุณภาพแผนการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน บันทึกชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน (ทิศนา แขมมณี, 2560) จากนั้นศึกษานิเทศก์จะดำเนินการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อค้นหารูปแบบ แนวโน้ม และความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งสามารถบ่งชี้ถึงจุดที่ควรส่งเสริมและจุดที่ต้องเร่งพัฒนาได้อย่างถูกต้อง (Sergiovanni & Starratt, 2007) เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่น่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพควรใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Cohen, Manion & Morrison, 2018 ; สุวิมล ว่องวาณิช, 2558) ตัวอย่างเช่น เมื่อพบว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนต่ำในบางกลุ่มสาระการเรียนรู้ ควรตรวจสอบข้อมูลสภาพการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับข้อมูลการสอนของครู การใช้สื่อการเรียนรู้ และความคิดเห็นของผู้เรียน เพื่อยืนยันสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา นอกจากนี้ การวิเคราะห์ผลควรชี้จุดบกพร่องเพื่อกำหนดแนวทางที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวก เช่น การระบุว่าครูคนใดมีศักยภาพในการเป็นครูพี่เลี้ยง หรือโรงเรียนใดสามารถพัฒนาเป็นศูนย์ต้นแบบการเรียนรู้ (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2559)

การวิเคราะห์ผลลัพธ์เพื่อหาโอกาสในการพัฒนาสามารถแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การรวบรวมและจัดระบบข้อมูล การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดพัฒนา การระบุแนวโน้มและโอกาสในการพัฒนา และการสรุปข้อค้นพบเพื่อจัดทำแผนพัฒนา ทั้งสี่ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทีมศึกษานิเทศก์ ครู และผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้การตีความข้อมูลสอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่และนำไปสู่การวางแผนพัฒนาในรอบต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

2. แนวทางการปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษา

การปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่ต่อยอดจากผลการวิเคราะห์และการรายงานผลการนิเทศ การนิเทศที่มีคุณภาพมีการประเมินผล และมีการหมุนเวียนกลับเข้าสู่การพัฒนาเพื่อให้แผนการนิเทศในรอบต่อไป มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพจริง และตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง (Zepeda, 2017; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) การปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษาจึงเป็นการยกระดับจากข้อมูลไปสู่การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ทำให้กระบวนการนิเทศมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

แนวทางการปรับปรุงแผนการนิเทศในรอบถัดไปควรเริ่มจากการทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยศึกษานิเทศก์ควรวิเคราะห์ทั้งจุดแข็งที่ควรต่อยอดและจุดที่ต้องปรับปรุงที่ต้องแก้ไขในเชิงระบบ (Glickman, Gordon & Ross-Gordon, 2014; วิจารณ์ พานิช, 2555) การทบทวนนี้ต้องอาศัยข้อมูลเชิงหลักฐานจากรายงานผลการนิเทศ เช่น ข้อมูลการสังเกตการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศ และข้อเสนอแนะจากครูและผู้บริหาร การใช้ข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้เห็นภาพรวมของประสิทธิภาพการนิเทศและระบุได้ว่ากระบวนการใดที่ยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย (ทิศนา แขมมณี, 2560)

จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการออกแบบการปรับปรุงซึ่งควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ การปรับวัตถุประสงค์และตัวชี้วัดให้เฉพาะเจาะจงและวัดผลได้ชัดเจนมากขึ้น เช่น การเปลี่ยนจากตัวชี้วัดระดับโรงเรียนมาเป็นระดับห้องเรียนเพื่อการติดตามที่ละเอียดมากขึ้น การปรับกระบวนการและเครื่องมือโดยตรวจสอบว่ากิจกรรมหรือเครื่องมือใดในรอบก่อนให้ผลลัพธ์ไม่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ เช่น การนิเทศที่ใช้วิธีบรรยายมากเกินไป อาจปรับมาใช้การนิเทศแบบการฝึกสอนงาน การเป็นพี่เลี้ยง หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมมากขึ้น และการปรับกลยุทธ์การสื่อสารและการมีส่วนร่วมโดยการสร้างเวทีแลกเปลี่ยน การสื่อสารผลลัพธ์และการเปิดพื้นที่ให้ครูสะท้อนความคิดเห็น (Sergiovanni & Starratt, 2007; สุวิมล ว่องวาณิช, 2558)

กระบวนการปรับปรุงแผนยังควรยึดหลักวงจรคุณภาพ โดยเฉพาะขั้นตอนการปรับปรุงซึ่งเป็นการนำข้อค้นพบจากการนิเทศรอบก่อนมาพัฒนาแนวทางใหม่ (Deming, 1986; สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2559) ทั้งนี้ ศึกษานิเทศก์ควรจัดทำรายงานสรุปข้อเสนอเพื่อการปรับปรุงแผนเป็นเอกสารทางการเพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับและใช้เป็นหลักฐานประกอบการติดตามในรอบถัดไปได้อย่างชัดเจน กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

แนวทางการปรับปรุงแผนการนิเทศการศึกษาในรอบถัดไปเป็นการพัฒนาเชิงระบบที่เชื่อมโยงผลลัพธ์ในอดีตกับเป้าหมายในอนาคต เพื่อให้กระบวนการนิเทศมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพจริงและสามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ในโรงเรียนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **แนวทางการนิเทศการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อความยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กรมวิชาการ. (2544). **แนวทางการนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

ชนะ สุ่มมาตย์. (2556). การวางแผนการนิเทศการศึกษา. **วารสารศึกษาศาสตร์**, 28(2), 45-58.

ทิศนา แขมมณี. (2560). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นงนุช ธนบัตร. (2561). **การพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ. (2556). **การบริหารการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาวิณี สุทธพิสิทธิ์. (2556). **การนิเทศการศึกษา: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราตรี ฤกษ์ดี. (2562). การวางแผนการนิเทศการศึกษาในยุคดิจิทัล. **วารสารการบริหารการศึกษา**, 15(1), 112-125.

วราภรณ์ รุ่งเรืองศรี. (2557). **การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพครู**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2548). **การนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2557). **การนิเทศการศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วันชาติ แช่มเกตุ. (2558). กระบวนการวางแผนการนิเทศการศึกษา. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์**, 16(2), 78-91.

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิชัย วงศ์ใหญ่. (2562). การพัฒนาศักยภาพครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้เชิงรุก. **วารสารวิชาการการศึกษา**, 7(3), 95-110.

สงัด อุทรานันท์. (2529). **ทฤษฎีและเทคนิคการบริหารงานบุคคลทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สงัด อุทรานันท์. (2530). **การนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมพงษ์ เกษมสิน. (2516). **การนิเทศการศึกษา: หลักการและเทคนิค**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2559). **การพัฒนาระบบการนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สิริพร ทิพย์คง. (2559). **การพัฒนาศึกษานิเทศก์เพื่อคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุปราณี จิรานันตรัตน์. (2554). **นิเทศการศึกษาเพื่อคุณภาพการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุภัทร จำปาทอง. (2559). การนิเทศการศึกษา: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. **วารสารศึกษาศาสตร์**, 44(1), 43-58.

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2561). **การปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุวิทย์ เมษินทรีย์ และคณะ. (2558). **การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). **การนิเทศการศึกษา: ทฤษฎีและการปฏิบัติ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). **แนวทางการนิเทศการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). **แนวทางการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). **คู่มือการนิเทศภายในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **แนวทางการนิเทศการศึกษาในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **คู่มือการนิเทศภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). **แนวทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อความยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). **การพัฒนาการนิเทศศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2562). **มาตรฐานวิชาชีพครูและแนวทางการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). **การพัฒนาการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2560). **แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). **คู่มือการนิเทศการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). **การนิเทศการศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

Aguilar, E. (2013). *The Art of Coaching: Effective Strategies for School Transformation*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Avolio, B. J. (2005). *Leadership Development in Balance: Made/Born*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Bennis, W. (1994). *On Becoming a Leader*. New York: Basic Books.

Bryk, A. S., Gomez, L. M., & Grunow, A. (2010). *Getting Ideas into Action: Building Networked Improvement Communities in Education*. Stanford, CA: Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching.

Burton, W. H., & Brueckner, L. J. (1955). *Supervision: A Social Process* (3rd ed.). New York: Appleton-Century-Crofts.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research Methods in Education* (8th ed.). London: Routledge.

Covey, S. R. (1990). *Principle-Centered Leadership*. New York: Free Press.

Danielson, C. (2007). *Enhancing Professional Practice: A Framework for Teaching* (2nd ed.). Alexandria, VA: ASCD.

Danielson, C. (2013). *The Framework for Teaching: Evaluation Instrument*. Princeton, NJ: The Danielson Group.

Darling-Hammond, L. (2017). *Empowered Educators: How High-Performing Systems Shape Teaching Quality Around the World*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Deming, W. E. (1986). *Out of the Crisis*. Cambridge, MA: MIT Press.

DuFour, R., & Eaker, R. (1998). *Professional Learning Communities at Work: Best Practices for Enhancing Student Achievement*. Alexandria, VA: ASCD.

DuFour, R., DuFour, R., & Eaker, R. (2006). *Learning by Doing: A Handbook for Professional Learning Communities at Work*. Bloomington, IN: Solution Tree Press.

DuFour, R., DuFour, R., & Eaker, R. (2008). *Revisiting Professional Learning Communities at Work: New Insights for Improving Schools*. Bloomington, IN: Solution Tree Press.

DuFour, R., DuFour, R., Eaker, R., Many, T., & Mattos, M. (2016). *Learning by Doing: A Handbook for Professional Learning Communities at Work* (3rd ed.). Bloomington, IN: Solution Tree Press.

Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The New Psychology of Success*. New York: Random House.

Fullan, M. (2001). *Leading in a Culture of Change*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Fullan, M. (2007). *The New Meaning of Educational Change* (4th ed.). New York: Teachers College Press.

Glanz, J., & Sullivan, S. (2000). *Supervision in Practice: Three Steps to Improving Teaching and Learning*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Glatthorn, A. A. (1990). *Supervisory Leadership: Introduction to Instructional Supervision*. New York: Harper & Row.

Glatthorn, A. A., Boschee, F., Whitehead, B. M., & Boschee, B. F. (2009). *Curriculum Leadership: Strategies for Development and Implementation* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2010). *Supervision and Instructional Leadership: A Developmental Approach* (9th ed.). Boston, MA: Pearson.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2013). *Supervision and Instructional Leadership: A Developmental Approach* (9th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2014). *Supervision and Instructional Leadership: A Developmental Approach* (9th ed.). Boston, MA: Pearson.

Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2018). *Supervision and Instructional Leadership: A Developmental Approach* (10th ed.). New York: Pearson.

Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.

Gordon, S. P. (2004). *Professional Development for School Improvement: Empowering Learning Communities*. Boston, MA: Pearson Education.

Harris, B. M. (1963). *Supervisory Behavior in Education*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Harris, B. M. (1985). *Supervisory Behavior in Education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Harris, B. M. (2012). *Developmental Teacher Evaluation*. Boston, MA: Allyn and Bacon.

Hopkins, D. (2007). *Every School a Great School: Realizing the Potential of System Leadership*. Maidenhead: McGraw-Hill Education.

Hoy, W. K., & Hoy, A. W. (2013). *Instructional Leadership: A Research-Based Guide to Learning in Schools* (4th ed.). Boston, MA: Pearson.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2008). *Educational Administration: Theory, Research, and Practice* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.

Knight, J. (2007). *Instructional Coaching: A Partnership Approach to Improving Instruction*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

McQuarrie, F. O., & Wood, F. H. (1991). Supervision, Staff Development, and Evaluation Connections. *Theory into Practice*, 30(2), 91-96.

Moilanen, D. L. (2011). *Coaching and Mentoring First-Year and Student Teachers*. Lanham, MD: R&L Education.

Moore, J. (2008). Appreciating place: Reflections on ecology and education. *Educational Philosophy and Theory*, 40(2), 277-285.

Oliva, P. F., & Pawlas, G. E. (2004). *Supervision for Today's Schools* (7th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.

Porter, M. E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: Free Press.

Robbins, P., & Alvy, H. (2014). *The Principal's Companion: Strategies and Hints to Make the Job Easier* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Sergiovanni, T. J. (1992). *Moral Leadership: Getting to the Heart of School Improvement*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Sergiovanni, T. J., & Starratt, R. J. (2002). *Supervision: A Redefinition* (7th ed.). Boston, MA: McGraw-Hill.

Sergiovanni, T. J., & Starratt, R. J. (2007). *Supervision: A Redefinition* (8th ed.). New York: McGraw-Hill Education.

Smith, G. A., & Sobel, D. (2010). *Place- and Community-Based Education in Schools*. New York: Routledge.

Starratt, R. J. (2004). *Ethical Leadership*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (2007). *Evaluation Theory, Models, and Applications*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.

Yukl, G. (2002). *Leadership in Organizations* (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Zepeda, S. J. (2012). *Instructional Supervision: Applying Tools and Concepts* (3rd ed.). Larchmont, NY: Eye on Education.

Zepeda, S. J. (2017). *Instructional Supervision: Applying Tools and Concepts* (4th ed.). New York: Routledge.

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายพิเชฐ โพธิ์ภักดี เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นายพิเชฐธร์ วันทอง รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. นายวิษณุ ทรัพย์สมบัติ รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. นางภัทริยาวรรณ พันธุ์น้อย รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. นางเบญจลักษณ์ น้ำฟ้า ที่ปรึกษาหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะทำงานผู้ทรงคุณวุฒิหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. นายเกรียงศักดิ์ สังข์ชัย ข้าราชการบำนาญ
2. นายกิตติ กสิณธารา ข้าราชการบำนาญ
3. นางสาวอมรทิพย์ เจริญผล ข้าราชการบำนาญ
4. นางเกษร ทองแสน ข้าราชการบำนาญ
5. นางนงเยาว์ ประสมเพชร ข้าราชการบำนาญ
6. นางธนชพร ตั้งธรรมกุล ข้าราชการบำนาญ
7. นายอารมณ์ วงศ์บัณฑิต ข้าราชการบำนาญ
8. นายจำรัส สอนกล้า ข้าราชการบำนาญ
9. นางนิทรา ช่อสูงเนิน ข้าราชการบำนาญ
10. นายสมบัติ เนตรสว่าง ข้าราชการบำนาญ
11. นางสาวอัญชลี เกษสุริยงค์ ข้าราชการบำนาญ

คณะทำงาน

1. นางสาวปาริชาติ เภสัชชา ประธานคณะทำงาน
   ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
   สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
   ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. นายเฉลิมพล สายหอม รองประธานคณะทำงาน
   ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
   สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
   ปฏิบัติหน้าที่รองหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

/3. นางอุไร...

3. นางอุไร จันทร์ซางเพ็ญ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพะเยา

4. นางสาวฐิตารีย์ วิลัยเลิศ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

5. นางเอื้อมพรพิชญ์ แสงศิลา คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

6. นางบำเพ็ญ หนูกลับ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

7. นางนงคราญ ชัยพงษ์ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4

8. นางสกาวรัตน์ จรุงนันทกาล คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี

9. นายทวิช แจ่มจำรัส คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี

10. นายคเชนทร์ กองพิลา คณะทำงาน
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

11. นางพิมพา ตามี่ คณะทำงาน
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1

12. นางสุจินต์ ...

12. นางสุจินต์ ภิญญานิล คณะทำงาน
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร
13. นายสุริยนต์ ไชยมาตร์ คณะทำงาน
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3
14. นางสาวสุธาทิพย์ เลิศล้ำ คณะทำงาน
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
15. นางสาวหทัยนุช บุญเพลิง คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1
ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มพัฒนาการนิเทศการศึกษาปฐมวัย
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
16. นางสาวทิพย์สุดา ไวยาวัจมัย คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด
ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มพัฒนาการนิเทศการศึกษามัธยมศึกษา
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
17. นางศศิธร ศรีพรหม คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครปฐม
ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปฏิบัติหน้าที่ศูนย์บริหารงานการพัฒนาศักยภาพบุคคลเพื่อความเป็นเลิศ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
18. นายจักรเพชร สุริยะกมล คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1

/19. นายชาตรี...

19. นายชาตรี ลักษณะศิริ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
20. นางสาวปิยะธิดา ช่างประเสริฐ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 1
21. นายบูรชาติ ศิริเป็ง คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย
22. นางปานทิพย์ ดอนขันไพร คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1
23. นางเมลดา สมณะรัชกร คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด
24. นางสาวชนาภัทร ขาวสะอาด คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด
25. นายบุญยฤทธิ์ ปิยะศรี คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
26. นายภูมิพัฒน์ รัดอัน คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
27. นายจีรศักดิ์ ยาโน คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร
28. นางวลัยพร อ่อนพฤกษ์ภูมิ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

/29. นางสาวนันท์นภัส...

29. นางสาวนันท์นภัส วิกุล คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1
30. นางสาวประภานิช เพียรไพฑูรย์ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3
31. นางสาวพิมสวัสดิ์ โกศลสมบัติ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
32. นายวัชรวิชย์ สิรภัทรวีรกุล คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
33. นางสาวทัศนีย์ เสถียรภัทรนันท์ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี
34. นายธนพล กัณหสิงห์ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร
35. นายทศพร น้อยสุขะ คณะทำงาน
รองผู้อำนวยการชำนาญการ โรงเรียนหาดอมราอักษรลักษณ์วิทยา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ
36. นายคมสันต์ หลาวเหล็ก คณะทำงานและเลขานุการ
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชัยภูมิ
ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มอำนวยการและสนับสนุนการนิเทศ
ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มพัฒนาการนิเทศประถมศึกษา
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
37. นายชนินทร์ แก้วบุญเรือง คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา

/ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์...

ช่วยปฏิบัติราชการหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มพัฒนาการนิเทศการศึกษาพิเศษ
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

38. นายพชร เพชรสีสุก คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
พนักงานจ้างเหมาบริการ
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

39. นางสาวพิริยา แสงธูป คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
พนักงานจ้างเหมาบริการ
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

40. นายสราวุฒิ เจริญสุข คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
พนักงานจ้างเหมาบริการ
หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะทำงานปรับปรุงครั้งที่ 1

1. นางสาวอมรทิพย์ เจริญผล	ข้าราชการบำนาญ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
2. นายจำรัส สอนกล้า	ข้าราชการบำนาญ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
3. นายกิตติ กสิณธารา	ข้าราชการบำนาญ	ผู้ทรงคุณวุฒิ
4. นางธนชพร ตั้งธรรมกุล	ข้าราชการบำนาญ	ผู้ทรงคุณวุฒิ

5. นางสาวฐิตารีย์ วิลัยเลิศ คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม

6. นายทวิช แจ่มจำรัส คณะทำงาน
ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี

7. นางวลัยพร อ่อนพฤกษ์ภูมิ คณะทำงานและเลขานุการ
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1

หน่วยศึกษานิเทศก์
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ